

BAJAI HONPOLGÁR

Független Város- és Környezetvédő lap

1996. június

VII. évfolyam 6. (68.) szám

Ára: 50 Ft

SZÁZADFORDULÓS KÉPESLAP (KOVÁCS ANDRÁS gyűjteményéből)

A PAX CORPORIS BORREND JUBILEUMA

A legenda az istenfélő Noét a vízözön hőseként állítja elénk, aki házastársával, három fiával és azok feleségeivel méltók voltak arra, hogy megmeneküljenek a katasztrofális áradásból egy bárkában. Amikor a víz leapadt, hozzálátott Noé a föld műveléséhez és az állatok tenyésztéséhez. Szőlőt telepített, és a szőlőből bort erjesztett. Így a legrégebb bibliai hagyomány neki tulajdonítja a szőlőművelést.

Gárdonyi Géza A bor legendája című hangulatos költői művében így ír a szőlőbogyók nedvéről:

Szólt az Isten: "Kedves fiam, Noé:

Itt a szőlő, kóstold meg, hogy jó-é?"

Felelt Noé: "No, megöregedtem, de ilyen jó bogyót még nem ettem."

Szólt az Isten: "Kedves fiam, Noé:

A csípős must, hadd lássuk, hogy jó-é?"

Felelt Noé: "Haj, csuhaj Sári!

Három Istent kezdek immár látni."

Szólt az Isten: "Kedves fiam, Noé:

Hát az ó-bor, hadd lássuk, hogy jó-é?"

Felelt Noé: "Iszom reggel óta:

Gyere pajtás, van még a hordóban!"

Tersánszky Józsi Jenő szerint is - aki-ről mindenki tudhatja, milyen nagy borszakértő és fogyasztó volt - Noé találta fel, még a hosszú ideig tartó esőzés idején érzett unalmában, az özönbort. Írói leleménnyel foglalja szavakba, hogy egészen eredeti eljárással hat állat véreből keverte a nedűt: az oroszlánon, tigrisen, medvén, disznón,

Folyt. a köv. old.

majmon és galambon végyes eret érte. A bor ilyen eredetét fényesen igazolja a részeket különböző természetű. Attól függően, hogy melyik összetevő hat rájuk, egyikük büszke lesz a bortól, mint az oroszán, a másik kegyetlen, mint a tigris, dőlöngél a harmadik, mint a medve, disznó módjára sűrűn fetreng, majom módjára bujjalkodik, vagy éppenséggel galamb szelidéggel lesz a többi. Még az a szerencse, hogy csak negyven napig tartott az eszdes, s így Noé ősapánk már nem ért rá a többi állattal kísérletezni...

Nem vitatkozom a bibliai történettel. Meltányolom frónk idézett merész képzetelet által kitaláltak, amelyek hangulatos írodalmi megjelenítései a bor készítésének és fogyasztásának. A szőlő valóságos történetét nem ismerem. Egy száz évvel is régebben kiadott magyar lexikon címszavából merítve röviden említek néhány dolgot erről. Ezek szerint a szőlő hazája a Káspi-tengertől délre lévő földrajzi területen volt, amely egybeesett a szemita törzsek lakóhelyével. Valószínűleg ott állítottak elő először bort.

Amikor a törzsek terjeszkedtek, a szőlőművelés kiterjedt az egész Kis-Ázsia vidékeire is, majd Görögországba, onnan Itáliába, Egyiptomban is ismerték a bort, már a piramis-építkezések idején. Aztán a régi római császárság korában tért hódított Európába. Ma már az egész világon termelik, szeretik és védik ezt a legnemesebb italt, hiszen az egyetlen olyan sajátosan értékes innivalónk, amelynek készítéséhez nem kell a víz.

A bor védelmére isteneket is teremtettek a görögök Dionüszoszt, Rómában Bacchust.

Őseink a hongofaláskor már találkoztak szőlőtermeléssel. A magyar borok hírnevét a tokaji borok szerették meg először. XIV. Lajosnak tulajdonítják azt a mondatot, hogy "Vinum regum, rex vinorum", azaz: "A királyok bora, vagy a borok királya."

A nagy hagyományokkal rendelkező híres bortermelő országokban - mint pl. Ausztriában, Belgiumban, Franciaországban, Olaszországban, Spanyolországban, Svájcban stb. - már a középkortól kezdve termelői borközösségek alakultak. Ezekhez hasonlóítottak a magyar hegyközösségi társulások. Később a borbarátok már inkább a borfogyasztókat tömörítették.

Az első borrendet bortermelői és bortervezők részvételével a franciák alapították meg az 1930-as évek körül,

majd az 1960-as évek táján kezdődött el az előkelő borrendek létrejöttének reneszánsza Franciaországban és más országokban is. Részben az ősi múlttal rendelkező borvidékek jellegzetes borainak oltalmazása, megismeretése, a kulturált borfogyasztás terjesztése, az egymás közötti barátságok ápolása érdekében. Általában egy-egy termőfaj alapított borrendet magánuk.

Teszár József, az Idegenforgalmi Propaganda és Kiadó Vállalat vezetője volt az első magyar, akit a franciák Bacchus Borrendje borlovagává avatott. Engedélyt kapott arra is, hogy hazánkban borrendeket létrehozson. A nagymesteri címmele rendelkező alapító elnök kezdeményezésére jött létre 20 évvel ezelőtt, 1976-ban az első magyarországi borrend, a Pax corporis, az egykori Bajnai Mezőgazdasági Kombinát Vaskúti Pincészetében, amely 1994-től a Gilián Rt. Bátmonostori Pincészetében tevélegesen folytatja munkáját.

Honnan eredeztethető a borrend neve?

A XVII. századi magyar tudományosság egyik legkiemelkedőbb, sokoldalú alakja volt Pápai Páris Ferenc. Pax-köteteinek sorozatában írta meg a Pax corporis című könyvét. Az első, magyar szerzőtől megjelent, magyar nyelvű orvostudományi könyvet az emberi test nyulványainak okairól, fészkeiről s azok orvoslásának módjáról. Bár az idő receptjein már túllépett, az író humanista szándéka megmaradt: "... a test nyugtalan, ha éhes és ha szomjas, a lélek is nyugtalanul villik." Az elsőre az étel az orvosság, a másokra az italt, vagyis a jó bort javosolja. Ha jóllakunk, és eloljuk szomjúságunkat, létrejön a test és a lélek harmóniája, béltje, vagyis a Pax corporis.

Régióink borrendjének egyik alapítójától, Szentlászlói Lászlótól megtudtam, hogy jubileumi borrendjük az első ilyen társulás volt Magyarországon. Saját szabályai, szertartásai alapján működik 135 avatott taggal. Tagjai közé sajátos ceremóniájukkal olyan külföldi hírességeket is felvettek, mint pl. Amerigo Tot, Nino Manfredi, Mark Palmer és sok elismerésre méltó hazai borszakembert, valamint kedvűkre való nagyon jó embereket.

Testületüket elsősorban szakmai szempontok szolgáltató és kereskedelmi céljaink megvalósításán érdekében hozták létre. A a törekvésük, hogy külföldi tapasztalatok megszerzésével a kulturált borfogyasztás érdekében és a magyaros ételek-italok kifinomult el-

vezésének elterjesztésén munkálkodjanak. Borrendjük tagjai a párizsi székhelyű Bacchusi Borrendek Nemzetközi Szövetségének. A különböző nemzetközi kongresszusokon a Pax corporis borlovagja, Szentlászlói László és mások is képviselték borrendjüket.

Június elsős két napján Baján és a csalátlal pincészetben tartják meg a magyarországi borrendek soron lévő kongresszusukat. Ugyanekkor ünnepli a Pax corporis alapításának 20. évfordulóját.

Olyan vidéken alakult meg a PAX CORPORIS BORREND, ahol többszáz éves hagyományai vannak az alföldi szőlőtermesztésnek és borlészésnek. Városszá nyílvánításának 300. évfordulóját ünnepli Bajna közszéni borrendjének jubileumát, amelyen képviseltetik magukat hazánk összes borrendjei. Így a BALATONVIN-CROPAK BORREND /Alsóőr/, a VINUM VULCANUM BORREND /Badacsony-tomaj/, a BONUS BONARUM BORREND /Balatonboglár/, a CHEVALIERS TÖRLEY PEZSGÖREND /Budapest/, a HÉT BORBARÁT RENDJE /Budapest/, a PROMONTORIUM BORLOVAGREND /Budapest/, a SAJTÓ BORREND /Budapest/, a VINUM AGRIGENSE BORREND /Eger/, a GLÓRIA SULIMIS BORREND /Gyöngyös/, az ORBÁN BORREND /Hajós/, a MATHÁSZ JÁNOS BORREND /Keoskémét/, a DON PERIGON PEZSGÖREND /Pécs/, a VINUM REGUM REX VINORUM BORREND /Sátoraljaújhegy/, a SZENT VINCE BORREND /Szeged/, az ALISCAVIN BORREND /Székesfehérvár/, a SZENT BENEDICTUS BORREND /Velenye/, a SOMLÓI BORREND /Veszprém/ és a CUDTODUS VINORUM DE VILLÁNY BORREND /Villány/.

A borrendek szakmai tanácskozásához sok sikert kívánunk, és köszöntjük a jubileumi PAX CORPORIS BORRENDT.

Borhőrpintóként azt kórkük, ne feledjék el pompás díszruhás felvonulásait, avatási szertartásait, visszamelekedésük és tanácskozásai, ünnepségeik közepette sem azt, hogy borvidékünk zászlós borának - a k a d a r k a n k - szültsége van a hírvérre. Mert, hogy Bajnai is beválthatná tanácsait: zászlós nedűt, kadarkát szeretnének a bajnai az üzleteikben, poharaikban látni. Nem feledkezhetnek meg arról, hogy a felavatásukkor mondott esküjük közelebb a borlovagoktat erre, amely ekként hangzik:

"Esküszöm a homokverte szőlőre, a Kadarka tökéjének minden rügyére és borának minden osepjére, hogy a bajai Pax corporis Borlovagrend tagjának lenni számomra nagy megtiszteltetés, ezért a Borlovagrend szabályait betartani és aszerint élni részemre önként vállalt, egyszerű kötelesség. Fogadom, hogy a vaskúti borvidék hírnevének terjesztését, ápolását és növelését minden tőlem várható módon segítem, annak mindenkor jó követő leszek.

Italfogyasztásomban a csátaljai résztsem előnyben. Gondoskodom arról, hogy italkészletemből soha ne hiányozzék a csátaljai bor. Családom felnőtt tagjait és asztalvendégeimet csátaljai borral kínfalom, környezetem annak élvezetére és tisztelésére tanítom.

Berűttem, ismerőseim körében igyekszem megismertetni és megszerettetni e csodás tájat, a mértékkel fogyasztott csátaljai kadarka bor egészség-

zséget szolgáló, életörömtől adó jótékony hatását.

A kulturált borfogyasztás szabályait vendégként és házigazdaként egyaránt betartom, és igyekszem annak másokat is meggyerni.

Ha a Pax corporis Borlovagrend szabályait megszegném, akkor - méltó büntetésemül - halálom után Bacchus tászfőn el magától a vízvők közé. Bacchus engem úgy segítsen!"

Bánáti Tibor

LEVÉL UNOKAÖCSÉMNEK

Kedves Kisfiam,

igazán megértem, hogy míg ide-oda repkedsz Amerika, Japán és Európa között előadásokat tartani, nincs módod a hazai politika rejtelmeit megfejteni.

A baj csak ott van, hogy feltett kérdésekre én se tudok magyarázatot adni. Fogalmam sincs róla, miért vagyunk Kelet-Közép-Európa.

Mert vagy kelet vagy közép. Ha ráim hallgatssz, akkor közép.

A gimnáziumban még azt tanították, hogy Európa földrajzi központja a Kárpátokban, a Tatár-hágón van. A legújabb NASA-légifelvételek azonban a Csepel-sziget északi csücskére pontosítják.

Műgyógytémista korodban talán éppen óralattál a díflészálló ablakából.

Mellett a világháborúk győztes és csalhatatlan öregurái körzövel-vonalzóval megsabták az országhatárokat, természetes, évszázadok alatt kialakult állapotában a hivatalos Középeurópa Hollandiából, a Német Birodalomból, Svájcól és Ausztria-Magyarországból állt.

Semmiivel se volt hátrányosabb helyzetű a cári Oroszország keleten vagy Nagybritannia nyugaton. Akkor még nem találták ki a "szisztematás" című politikai társasjátékot.

Ez földrajzi tényállás.

Ami a szellemeket illet: ideköltözésünk idején, ezeregyeszt év befogadtuk az időskori európai kultúra mindkét

Baja Sugovicza-részlet

irányzatát, a bizánci kereszténységet és a római kereszténységet.

Első, Krisztus után 1000-ban megkoronázott királyunk, István/emlékszel még a szeikszárdi Garay-gimnázium történelem-óráira?/ egyik sógora a lengyel I. Boleszláv fejedelem, a másik a hű, de keleti Kazáriából hozzánk csatlakozott kabar törzs feje, Aba Sámuel, a harmadik Orseolo Ottó, Venézia dőzse, a negyedik: feleségének, Gizellának a fivére, II. Henrik német-római császár volt.

Istvánt ifjúkorában apja, Géza nagyfejedelem udvarában Szent Adalbert prágai püspök keresztelte meg, akinek két tanítványát, a szeretett, kedves Radla /egyves történelemek szerint az első esztergomi érsek/ és Anasztáz visszaterelt Magyarországra. Ez utóbbi "külségi szolgáltra" 5 járt el II. Szilveszter pápánál, és hozta meg Rómából első Szent Koronánkat. Ezek a férfiak csehföldről, északra jöttek.

A velencei Sagredo Gerardus, Szent Gellértünk visont délről. A belháborúk, "kalandosások", éhínségek-sújtotta Európában hosszú évtizedekig hallgattak a bloskek. Senki se írt teológiai munkát, míg a csendet meg nem törte Gellért a Bakonybélben frott litudományai értekezésével, a DELIBERATIO. István Odilo de Mercoeur Cluny-i apátal levelezett-e nagytelkinényű tudással, aki 994-től 1046-ig kormányozta monostorát -, a kortárs uralkodók barátjával. Bonipert pécsi püspök Fulbert Chartres-i apától kért - és kapott - iskolája számára latin grammatikát. Íme a nyugateurópai grammatikák néhány példája.

Ez a régmúlt meg a kultúra. A közelmúltól, meg a civilizációtól Te sokkal többet tudsz nálam. Tellerről, Tiszta Lászlóról, Csanakáról, Kandórol, Pushtáról, báró Eötvösrol, aiktinek az előadásait nagyenyűd, Szuper Ilonka, mint első lány-matematikás még hallgatta a Királyi Magyar Tudományegyetemen.

Jó napos középütt vagyunk mi Európában, Kistiam. De ha eddig kibírtuk, jöhet a következő ezerév.

Látod, nem tudtam mit kezdeni ezzel a közép-kelet, kelet-közép micsodával. Ha fontos neked, döntsd el Te magad, hol van az a kicsi Baja város, shonnan származol.

Énserintem a Világ közepén. Marry és Téged szeretettel ölel öreg nénéd: Lea

Külley Lea

A BAJAI LISZT FERENC KÖR RÖVID TÖRTÉNETE

III. rész

A bajainak büszkék lehetnek rá, hogy amikor Bartók Béla művészete még általános meg nem értéssel találkozott, akkor id. Éber Sándor festőművész-tanár így méltatta a Nemzeti Szállóban 1928. április 9-én, húsvét hétfőn tartott hangversenyt: Pényvázó-ról a magyar éjszakában című cikkében:

... Csupa szín és élet itt minden, új formák, új beszéd ez, melyet ha megértünk, boldogságos tündérvilágunk lesz gazdagabb. Oh, áldott, boldog ország ez a szegény magyar hazá, melynek éjszakájában ilyen fényes csillagok világítanak és vezetnek l.

Egy gyönyörű felmerülő tévhitet szeretnék még eloszlatni.

A bajai származású neves hangversenyrendező, Kun Imre röviddel halála előtt felkereste gyermekei barátját, ifj. Éber Sándor festőművészt, aki e sorok írójának kérésére megkérdezte, hogy Kun Imrénének közbünető-e Bartók bejai hangversenye, mint a Kör 143 hangversenye körül nagyon sok. A válasz szerint nem, hiszen 2 Bartókot csak 1932-ben ismert meg. 2

A Liszt Ferenc Kör zenekolóján A Kör alapszabályában rögzített előkitűzés volt a város zenei oktatásának megszervezése. Egyre sürűbben jelentkezett az az igény is, hogy a vonós és fűvös hangszeres megtanítás után a kör önálló zenekart szervezen. A zenekola megszervezése mellett emelt szót Major József pénzügyigazgató, aki a város közönsége szempontjából így indokolta meg az iskola szükségességét: Elviselhetetlen az, hogy a szűlők 4-6 pengőt fizessenek egy zenetanítási óráért. Emiatt a zenei életben hiánytalan állhat be, sőt meg is szűnhet az. 3

A zenekola felállítására előkészítő bizottságot hoztak létre, mely 1929. július 13-én részletes jelentést tett a választásnyamnak. Az előkészítő bizottság áttanulmányozta jónéhány állami, városi, egyleti és magánzenekola érteztét, szervezeti szabályzatát, tantervét, és kikérte az igazgatók véleményét.

A rendszeres zenei oktató munka szemléltetésére a zenekadémián legte-

hetségesebb növendékei hangversenyre adtak Baján két alkalommal is. 4 A tervekrol népszerűsítő tájékoztatást adtak ki kéteszer példányban. Ennek ellenére a zeneiskolai oktatásra jelentéző tanulóik száma alatta maradt a várakozásnak.

Ennek okát "az emberek gondterhes elfoglaltságában, nemtörődömségében, bizalmatlanságában" látrák. A kért 10 ezer pengő városi segély helyett a közgyűlés csak 4 ezer pengőt szavazott meg, mert a város háztartása is nehéz helyzetben volt. 5

Az előkészítő bizottság végezetül a zenekola épületéről gondoskodott, a Haynald u. 7. számú, ún. Thury-féle ház bérbevételel javaslotta. 6 Az iskola első hangszeres egy bécsi gyűrtmányú zongora volt, melyet dr. Bajai Ernő, a kör elnöke ajándékozott az iskolának. A választmányi Karig Emil nyugalmasított tanítóképző intézet igazgató bízta meg az iskola vezetésével.

A tantestületet - mely az igazgatótól kívül két rendes és egy rendkívüli tanáról állott - két évre szóló munkaszerveződel alkalmatták. Az igazgató fizetése havi 400, a tanároké 300 pengő volt. A betegségek miatt hiányzó tanárt kollégái térítés nélkül kötelesek voltak helyettesíteni. A heti óraszám 22 órában állapított meg.

A gazdasági válság következményei az 1929-es szeptemberi kezdéstől nehezítették a zenekolán. Az 1931/32-es tanévben a növendéklétszám csökkent, és a városi segélyt 2500 pengőre mérsékeltek. A közhivatolokra vonatkozó fizetésredukciók szerint a zenekolai tanárok illetményét is csökkentették, Karig Emil pedig önként lemondott fizetése feléről. Az iskola költségvetése mégis deficitessé vált. 7

A hegedő- és zongoratanzok mellé megkísérítették - elsősorban a zenekari utánpótlás végett - a gordonka és a fűvös tanzók megszervezését. A fűvös-képzés keretében Apor Kálmán műszaki tanácsos 21 növendék tanítását szűvségből vállalta. A nagybőgőt dr. Oswald (Ortay) József tanfelügyelő tanította, szintén ingyen. 8 A pénzügyi nehézségek miatt az iskola többször felbőgött, majd dr. Bernhart Sándor polgármester, a kör díszelőke

ügy határozott, hogy a város átveszi a zeneiskolát tanárval, épületével, felszerelésével és tartozásaival együtt. Ezt megelőzően azonban megvásárolta 1938-ban a Haynald utca 8. számú, ún. Koller-házat a kör székháza és zeneiskolája céljára.

Jegyzetek

1. Bajai Újság, 1928. április 11.
2. Ifj. Éber Sándor hangszalagra vette Kun Imre elbeszélését.

A hangversenyrendező egyben elmondta Bartókkal való megismerkedésének történetét. A hangszalag az Éber-gyűjteményben található.

3. Független Magyarország, 1928. szeptember 30.

4. Az első hangverseny 1929. március 13-án tartották. Ezen közreműködött az akkor 14 éves Fischer Annie is. Április 12-én a végzett növendékek szerepeltek, köztük Oroz Júlia, a később európai hírvő szoprán.

5. Az LFK Zeneiskola Értesítője, 1929/30. tanév. 5. lnp.

6. Ma Tánosos u. 7.

7. Baja Város Irattára. A zeneiskola iratai. Jegyzőkönyv 1932-ből. /A Liszt Ferenc Kör Irattára a Bács-Kiskun megyei Levéltárban van. A később fellett anyagot a Bajai Városl Irattárban helyeztem el./

8. Úgyanott.

Dr. Gál Zoltán

Monsieur Dr. Ottó von Habsburg, Strasbourg

Kedves Elnök Úr!

Áldásos munkáját nem zavartam eddig az irásommal, mert azon fáradozik, hogy ebből mi magyarok is jobb sorsot remélhetünk. Nem akartam zavarni, ámde az idő sürget. Boldogult Édesapjának legfiatalabb katonája is 92 éves. Ezért megírom, mi szerepem volt nekem és később testvércsászárnak a szeretett királyunk életében, és hogy tiszteltek emlékéit a mai napig.

1917-ben besoroztak katonának, és 1918. január 7-én bevonultam a sombori k.u.k. 23-as ezredbe. Innen kiképzésre a sáberdorfi táborba küldtek. Ez akkoriban Bécs XXI. kerülete volt.

Kiképzés után autókort vittünk a front-ra. Ott értesültünk, hogy a Felsőeknek kislányuk született. Etelka vagy Charlotte volt a neve. Ezt az alakulatunk megünnepelte. Mindenki egy kis kalácsot kapott és 3 deci almabort. Felsőgek királyunk a trónralépése után a békét kereste. Sikertelenül. Elérkezett a nyár és a kritikus olasz támadások. Ezt őszkor a már ismert forradalom követte. Én nem szerettem le, csak januárban. Akkor is azért, mert Károlyi hírhedt hadügyminisztere kijelentette: Nem akarok katonát látni. Károlyi Mihály aztán a hatalmat átjuttotta a kommunistáknak. Hát, én ilyen kormányt nem szolgállok.

Baján rövid francia, majd hosszú ráé megszálás. Elhelyezkedtem a polgári életben mint mérlegkészítő iparos.

A ráéok augusztusban kimentek, és eljött az október vége és a szomorú november 1. Pár nappal előbb már tudták az emberek, mi történt, és nagy örömmel várták a fejleményeket. Én kerékpárral mentem Pestre, hogy

csatlakozzam a Felsőgek urunk katonáihoz. Félútról visszafordultam, mert az újságok (nem a nép) már Horthyt dicsőítették és Siménfalvit.

Aztán jött a szomorú hír: Vonattal hozták a királyunkat Bajára, és innen vizsik száműzetésbe. Reggel kimentem a Dunához, de teljesen lezárták a hídfő környékét. Ettől 2-300 méterre volt egy leszerelt romos gyár, nagy kéménnyel. /Ez most is megvan/. Keresztvasakon felmentem a kémény tetejére. Szép napos idő volt. Több száz magyar katona vette leőrül a terepet. A vonatok már lementek a hídról. Lent állt két kis hajó. Valami ceremónia volt, majd vezényszavak, kiált, és megindult a menet lefelé.

Karfa nem volt, és veszélyesen lejtett az út. Szerettem volna egy búcsót lekiáltani, de nem mertem. A kiszolgálók kijöttek a hajóról. Angol vezényszavak, tisztelgés, hajókort és méltóságjeljesen, lassan eltűnt a Gloworm és a Lady Bird.

Pár évig egy kis liget emlékeztetett a történetre itt és a vmsúti park előtt. Aztán ez is megsemmisült, de a szívemben megmaradt emléke.

Kedves Krammer Úr!

Őszinte meghatottsággal ohnstatm június 25-én kelt levelét.

Nagyon kedves Öntől, hogy ellátogat Madeirán apám sírjához. Ő a túlvilágról követni fogja útját, és biztos örömi fog neki. Én pedig biztosíthatom, hogy amíg Isten erőt ad, mindent meg fogok tenni hazánk érdekében. Erre apám emléke kötelez.

Möleg távüvelettel

Habsburg Ottó

PUPP KÁROLY
FOTÓMŰVÉSZ KIÁLLÍTÁSA
NAGY SIKERT ARATOTT
AZ IDEI BAJALISON

A KÖVETKEZŐ OLDALAKON
NÉHÁNY KÉPET KÖZLÜNK
RÓLA.

PUMP KÁROLY ÉS RENDHAGYÓ KIÁLLÍTÁSA A SUGOVICA HÍDNÁL

AZ IFJÚSÁG ÉDES MADARA

Ez év április 13-án téli reggelre virradt. A havas eső szél sodorta permet-fellegekkel borította el a sietésre készített járókelőket. Ám a József Attila Művelődési Központ kiállítótermébe beléptet kellemes kontraszt fogadta. Az éghajlati ellenpontozást nem kizárólag a tágas helyiség jóleső melege adta meg. A hangulat inkább, mely a bajai cserkészeti kiállítás egészét övezte, barátságos, meghitt, a szó legnemesebb értelmében emberi atmoszférájával.

A cserkészmozgalom lényege a magyar társadalom bő kétharmadának legalább annyira ismeretlen, mint a Házavér-sziget titokzatos közművelő keletkezéstörténete. Ez természetes, hiszen az elmúlt ötven év barátságátlan kezdete, majd rosszindulatú és alattomos hallgatása kis híján jeltelen feledésre ítélte a magyar ifjúság tízezreit tartalmazó életre felkészítő mozgalmat. Messze túllépné egy kiállításról szóló megemlékezés kereteit a teljességre törekvő összefoglalás. Megkíséreltem azonban, hogy

néhány vonással felvázoljam az alapító, Baden-Powell elképzeléseit. A volt brit katonatiszt, aki alkotóereje teljében nyugalmába vonulván, képességeit és szervezőkészségét az angol nagyvírosok óltalanul hallódó gyermekjei megmentésének szentelte, 1907-ben szervezi az első cserkész táborot. Az ezredes kortársan Sigmund Freud-nak. A bécsi ideggyógyász a század egyik legnagyobb szelleme; nála mélyebbre, az emberi lélek mélységébe senki nem ereszkedett. Egyik alapfeladása, hogy az ösmerlő lét tudattartalma rejtve tovább él a modern ember pszichéjének mélységeiben, az ősbében. Baden Powell nem tudós alkat, hanem a cselekvés embere, gyakorlati zseni. Ösztönösen érzé meg, hogy a XX. század emberében ősi nosztalgia lappang a természet ölen élő ember egyszerű, elemi erejű élményeinek átélésére. Sejtését az említett 1907-es, Brownson szigetén huszonnégy fűvél szervezett táborozás bizonyosságá fokozza. Az őstörténet hajnalán élő ember elementáris kife-

réménye, hogy a barátságátlan, ellenes, sőt elpusztításra törő természeti erőket találékonyságával kijátssza. Úgynevez éli át a vadont, az erdőt egyszerű eszközeikkel táborhelylyé, barátságos életférré domesztikáló cserkész. A víz, a folyam vagy tenger csendjével, légtisztségével, hűvös simogatásával vagy zord erejének kimutatásával ősi barátja és ellensége az embernek. A folyórn szálló vízcsere-kész, aki ereje jóleső érvényesülésével küzd meg az árral, vagy ékezet a vonuló panoráma változását: részese a hajdan volt korok örökre rögzülő élményeinek.

Hasonló évezredes kapcsolat fűzi az embert a tűz szemléletének emócióijához. Írott történelmünk a mitológia varázslatos ornamentikáján túl vész az ismeretlenség homályába. Egyik legszebb mítoszunk Prometheusé, aki az Istenek tilalma ellenére lopta el az égi tüzet védencének, a cüdergő embernek. Aligha véletlen, hogy a Nyugaton demokratizálódó jólét eredményeként megjelenik a lakósközlőben a kandalló. A nosztalgia tárgy alapjának újjáélesztésére egyszerűbb lehetőséget ad a cserkészcsapat fellobogó tábortűze.

A merészen égre nyúltnó vagy szelíden fodrozódó lángok hangulatot, keretet teremtenek a lassú szavú, lélektől léleklig terjedő beszélgetéseknek. Annak a feltárulkozásnak, ami oly ritka, ideges, zaklatott, napi teendőktől túlterhelt korunkban. Az sem lehet véletlen, hogy a cserkészélet emlékezetes pillanatait megörökítő fotók közül soha sem hiányzik a meghitt tábortűzöt övező cserkészcsoporth képe. Úgyesen használta fel Baden Powell a fűgyermek lelke mélyén élő örök indiánromantika elemét is a táborozások élménynyugának gazdagítására.

Nyilvánvaló, hogy a toborzásban, a cserkészmozgalom számára történő megnyerésben jelentős szerepet játszott az említett belső készletének felhasználása. BI-PI /gy beöccs a főcserkész/ azonban lényegesen többet kívánt megvalósítani a természet ölére visszatérő ember életmodelljénél. A cserkész-szervezet alapszeje az őrs volt. Ezen a hat-tíz tagú közösségen belül alakította ki azoknak a magasabb erkölcsi normáknak gyakorlattá szilárduló rendszerét, mely az egyén szilárd emberi tartását megadta. A mozgalom a szabadidő tar-

talmas kitöltését az egyéniségformálás programjával ötvözte egybe. Hogy mire névelt a cserkészet? Ideázunk néhányet a törvényéből. "A cserkész egyénysélelki, és feltétlenül igazat mond. A cserkész, ahol tud, segít. A cserkész másokkal szemben gyöngéd, magával szemben szigorú. A cserkész szereti a természetet, jó az állatokhoz, kíméli a növényeket."

Úgy gondolom, olyan morális értékek kialakítására nevelt ez a mozgalom, melyeket aligha tud nélkülözni bármely szabályozottan működő, egészséges, szabad társadalom. A magyar cserkészetet nem pusztán eredete, Bipfite való személyes kapcsolódása fűzte Nyugathoz.

Legalább ilyen szoros kötéldiket jelentett az elme, értékrendje, szemlélete. A parancsuralmi rendszerek nyilván ezért tekintik természetes ellenfelüknek az árválványlaj-dászi fiúk csapatait.

Hitler a mozgalmat 1933-ban rendeletileg szüntette meg. A magyar nyilasok 1940 óta /alikor már a parlamentben jelentős képviselőik van/ gyomlálnák ki a számukra kártékony ifjúsági szervezetet. Lesújtó verdiktnek számít véleményünkdel kedvezőbb értékelést a magyar cserkészet aligha kaphatott volna. "Ebben az országban nincsen szükség olyan ifjúsági mozgalomra, mely a nemzetközi testvériséget és a pacifizmust írta zászlajára." - véli egy nyilas ideológus.

Bár az első cserkészcsapat Magyarországon 1910-ben alakult meg, a mozgalom tényleges kifejlődésére alig két évtized maradt. Trianontól a II. világháború kezdetéig terjedő idő alatt ötesszerről ötvenezerré nőtt a cserkészek létszáma: Városunkban nyolc cserkészcsapatot szerveztek. A III. Béla Gimnáziumon és a Tűrr István Teohnikum jogelődjén kívül a Kereskedelmi-és Iparitanon Iskola, a Tanítóképző, a Polgári Iskola és két elemi iskola is alakított cserkészcsapatot; továbbá az öregcserkészek. A több ezer embert nevelő, számos emlékekkel gazdagító évtizedek során bőséges fénykép és irattanyag halmozódhatott fel. Meglepő azonban, hogy fél évszázad múltán még ennyi tárgyi emlék maradt meg az 1946-ban belügyminiszteri rendelettel megszüntetett cserkészet relikviáiból. E különös jelenség aligha magyarázható mással, minthogy a

részrvevők ifjúságuk emlékei között féltő gondálal őrizték a feledhetetlen víziutak, táborozások, országjárások élményeit megőrkítő fényképeket. Továbbá cserkész-múltjuk emlékeihez kötődő egyéb objektumokat. Közöttük a selyem csapatzászlót és ezüstszögekkel kiver nyelét.

A meleg, barátságos és otthonos hangulat megteremtéséhez - melyről bevezetőmben beszélttem - kevés lett volna a múlt emlékeinek impozáns és jól elrendezett felvonultatása. Az összességlettek évek száma alapján két populációba voltak besorolhatóak. A senior-csapat átlagéletkora bizony bőven fölste a harvannal. Másrészt egybegyűlt egy ifjú had is, melynek gyakorlott és kedves fűvőségűttese az ünnepek zenei keretézését adta. A második - és úgy tñnik elég népes - populáció viszont a tinédzser kor évelt tepposa. Az ifjú és megújuló cserkész-csapatok életét és működését színes fotókkal illusztrált falrészlet mutatta be.

A bajai cserkészet történetét dr. Hamvas József lelkiismeretes, lelvártári kutatást is igénybevevő alapmunkája őrizte meg. Kedves barátunk, a két éve elhunyt cserkésztiszt irodalmi munkásságát Cserba György gondos, a tárgyi emlékeket szinte muzeológusi alaposággal felderítő és begyűjtő tevékenysége egészíti ki. Mikor az irodalmi anyagot átböngésztem, a Magyar Cserkész 1937-es decemberi számában ráakadtam az életmentésért kitüntetettek névjegyzékére. Az írat szerint Cserba György újsza mentésért részesült a lilionosi érdempredben. Rákérdextem: nem névazonosságról van szó. Városunk ismert bőrdíszművese négy fxben mentett emberéletet.

Az áprilisi bajai kiállítás megnyitására részrvevők egy része az ifjúság elszáryalt, észed madarát kereste emlékeiben. Szeretnénk remélni, hogy az új generáció, mely muzsikájával és szavaltatval az ünnepi hangulat emelkedettségéhez nagy mértékben hozzájárult, a maga égboltján szintén feldezi majd a varázstolló, búvós madarat.

dr. Dániel József

ALKALMI EGYPTOLÓGIA

1996. április 13-án összefűgő hótakaró bortotta Baját. Nem volt téli hideg, de annyi hó szűdelt a városra, hogy az enyhe szellő se tudta megadárna bírni a dányi pelyheket.

Számunkra mindez csak azért volt furcsa, mert alig egy nappal korábban Asszuán vibráló hőségéből menekültünk az enyhebb Európa felé, búcsút intve Egyiptomnak.

Szóval - itt a makacs téiben - a szent íbysz-madár helyén csapatok gölyu árvalkodott. Jaj, dehog árvalkodott, hiszen fíras hótól nedves párfára vgyíazott. Ő már a tojásokon ült, és nem merre bevallani, hogy a meleg Nilus völgyből meggondolatlanság volt ilyen korán elindulni. Na, de ez a meggondolatlan hazavágású ezredek gölynemzedéket hívta már vilharba, hősesébe otthon terenteni. Mi magunk is - a gölymadárhoz hasonlóan, - érzelmil röghözökötörtségünk szorításában csak felszabadult túristáknak hittünk abban, hogy alkalmi hódításaink felérték a felfedező érdemeivel. Ha nincs - vagy nem lehet - az ember életében tematikus vilájáró stratégia, akkor sok minden a szerenésen múlik. Ha szerenésnek nevezhető csak pl. az, hogy nem a karnaki templomot látjuk először és csak azután Pompeit, vagy Karthago valóban szerény romjai után az algériai Timgád lesz elfogult történelmi következtetések forrása.

A piramisok árnyékában összezsugorodó má ember vagy kétkedővé vagy elbizakodottá válik. Képtelen átlátani a végtelen és mégis parányi idő tárlait. Történelmi ismeretei és a pillanatnyi látványi hatásai alatt csak végállapotokk regisztrál.

A sorozatos sírnéblások közül csak a vélt utolsóról emlékszik, és azt hiszi, hogy valamelyik gránit szarkoázó egyetlen napon lett és maradt olyan, mint amilyennek látjuk.

Hatalom, vallás és istenek nyűszögtek és toladoknak élnek.

Mindegyik mondott. Jelentett valamit magáról, nem kiméve esendő bizonytalanságunkat. Ennek hatására jutottunk arra a bizonyosságra, hogy Egyiptom régi történelméből és az örök-Nilus csak hitelesít és mindenre magyarázatot ad.

Az arab világ jelenkori eszerfélé anarchiája, bibliai elszántasága, türelme, végtelen elfogultsága és dühödtterrorizmusa csakúgy, mint önfeláldozó hit és a legnagyobb gazdasági hatalmakat is meggondolásra kényszerítő fanatizma ugyanúgy ott állnak egy núsi felükka felületén, mint Kairó végtelen tereiben és tömegeiben.

Azonlan gondolkodni kezdünk az arányok, az alkotások méretein, és összehasonlítunk. Ki volt az erősebb? Az ókori egyiptomiak vagy az asszúáni gá-tépitők? Melyik alkotás hitelesebb, "mégis az többet"? A Kheopsz piramis két és félmillió többtonnás darabja, a hatalmas sírhalom felépítése vagy a monumentális völgyzárás a nagyobb és maradandóbb történelmi tett? Vagy, hogy azt a végtelen és reménytelen egyiptomi sivatagot - minden egyes élni akaró lakójával egyetemben - csak a végtelen víz biztonsága ihlette és biztatta alkotásra, függetlenül attól, hogy az éppen aktuális világ akkor mire volt képes.

Az arányok végérvényesek. Isteni hatalommal rendelkező fáraók és dinasztiák az önérendelkezés és a mások feletti szabad rendelkezés vágyán és megvalósíthatóságán egyedülálló monumentálisokat szült. És jelez: az arányok fellelhető túlzásai a végtelen időnek szólnak. Az alkotás pillanatnyi indítékai és extázisa - az anyag minőségén túl - önön alkotóerejük hírnemzői maradnak időtlen időkkig.

Még egy hét turisztikai programjait sem lehet röviden áttekinteni. Két, lel-künke is tápláló momentumot azonban ki kell emelnünk. Mindkettőnek előzményei már tevőkény bajai élet-tínkhöz kapcsolódnak.

Az első könyv 1962-ben jelent meg, Christiane Desroches - Neblcoourt Tu-tanhamon című elemzése. A francia régésznek Lord Carnarvon-nak és Ho-ward Carter-nak emlékezetére is írta művét, nekik, "akik életre keltették Tutanhamon királyt, az emberiségnek pedig visszaadták történelme egyik lapját."

A sír felfedezésének története és az egész Tutanhamon mítosz alapja végül is a lelet érintetlensége. Egy pillanat az örökkévalóságról. Egy zárkós el-mozdítása ötezer év feloldozása. Kép-zeljük el azt az emberi érzést, amikor a régészek először megpillantották az egyetlen épen maradt fáraósírt. Azt a sírt, amely pontosan érintetlenségéből fakadóan a képzelet és a tudomány arányait kiegyenlítette, és következ-

tetni engedett a többi - üresen maradt sír - tartalmára és történetére is.

Az események 1922-ben zajlottak, pontosan 100 évvel azután, hogy Jean Francois Champollion megírta híres levelét a Francia Királyi Akadémiának a fonetikus hieroglifikus megfejtésének tárgyában.

És most ott állunk az Egyiptomi Múzeum emeletén. Ezer kiló arany, ónfa testőrök, alabástrom hajók, ékszerek drágakövekkel és üvegpasz-tával és legfőképp a nagyon ismert Tu-tanhamon halotti maszk. Mindezek előtt Anubis, aki villogó fehérruhá-szemével mindenre vigyáz. Ezer évek óta, és még soha nem vitték el Egyip-tomból.

Luxortól Asszuánig hajókatunk. A Rozetta névre hallgató tóristahajó - egy a kétszáz hasonló közül - hol az egyik, hol a másik part közelében mu-togatta az óriási folyó környezetének paradicsomi tájait. Közben meg-meg-álltunk, körülnéztünk. Mindenütt dol-goztak, működtek a szivattyúmotorok, zöldelt a gabona és a cukornád, még rizsföldeket is lát-tunk. Aztán füstölögő gyárfőrásiók, épülő hosszú hidak jöttek. A folyóba szaladó sárga-vörös löszhatag után to-csogós üdezöld rétek nyújtózkodnak, bivalyokkal, hóhéher gémeikkel, színes halászcsoánokkal, Integéző, jókedvű gyerekekkel és felnőttekkel.

Edfu a Ptolemaiosz kori Hórusz tem-pom, majd Asszuánhoz már nagyon közel Kom Ombo, visszahoztak ben-nünket az istenek és a krokodilmitá-ák közé. Vissza az időszámítás kezdeti elé.

Már ismételtlen hivatkozom a lenyűgő-ző méretű alkotások hatásaira. Az új Asszuáni-gát az újvált piramis. A Tu-

tanhamon élmény mellett egy másfaj-ta számbólm ízgalma. Magától értetődő műszaki csoda, mintahogy annak idején a piramisok is azok voltak. Ha valóban tisztelni akarunk a pirami-sépitők teljesítménye előtt, talán nem szabad annyira csodálkoznunk, mint ahogy az óriási gát is magától érte-sődő az ötszáz kilométeres Nasser-tóval, minden előnyével és vesszedelmével egy-ütt. Egyiptomot a Nílus éltette és élteti, mindenki, aki ezzel a kérdéssel foglalkozott, jól meggondolta teetei-nek következményeit.

Az Ókori Egyiptom történetírásában összefolynak a tények és a mítoszok. Az események időpontjait a fáraók uralkodásával kapcsoljuk össze, és mi is ezekből az időpontokból és a nevelből táplálkozunk. Talán ezért nehez meg-érteni, hogy a művészeti reliquák kö-zött neen leljük fel a mai Egyiptom arculatát. Valószínű, hogy ebben is az időt átélni képtelen gondolkodásunk a ludas. Nevezetesen úgy, hogy már Nagy Sándort és a Ptolemaiosz dinasz-tiát is régészként érezzük, miközben a 2500 évvel idősebb Kheopsz piramist csodáljuk, és keressük a nagy épít-mény legálább 3000 évvel közebb isz-lám terjeszkedés és a mai Egyiptom közös vonását.

Kirándulásaink befejezésékként a Mo-hamed Ali mecsetben medittálunk, e-lőírások szerint puha szőnyegen ülve, cipő nélkül. A nagy bronzablakok és a rengeteg oszillar alatt valóban meghitt hangulatban tértünk vissza az óbiroda-lom emlékeiből. Közélsünkben aludta örök álmát az iráni Sáh és mellett a repülőtérré indultunk, kedves és szép núbini lányok hibiszkusz terfái kedves-kedtek.

Vajtai István

P'IMP KÁROLY KILLÍTÁSÁRÓL

A "HALASZLY"-TŐL A HALÁSZLÉIG

Halászlé vagy hallé, dunai vagy tiszai, térszámi vagy tészta nélküli, hosszán vagy röviden főzve? - ilyen életbevégő kérdéseken folyik a vita évtizedek óta. Az ellenfeleket meggyőzni nem lehet, mert érzelmi alapon állnak. Egységalközi halász mondta, hogy szinte rosszul lett a tészta halászlé látványától, a tiszai halász - búsliveszerző fűtje fölött - a dunait becsmértelte. "Nem a halász levét eszük, hanem a halát" mondják mások. Mit moandának a tények? Nyelvészetileg helyes a "halászlé", hisz van "halászvíz", "szántóföld", "ebédszűnet" stb., mind hasonló összetétel. Tömörkény István az 1910-es években a "halpaprikás, paprikáshal" mellett kardoskodott, mások vendéglői kitalálásnak vélik.

Csakúgy az első ismert előfordulási ellentmondások ezeknek.

Brezsnyák Sámuel 1800-ban német nyelvű útleírása szerint Tolónán a halászlék "halászly"-vel /egy a német szövegben:/ kínálták, s "A halszeleket kintünöen izlették nekem, de ilyen égető paprikaleveshez az én nyemnek nem volt kellő fogékonyság". Feltűnő, hogy a tolnai németajkú halászok "halászlét" mondtak, mikor ők "Paprikafisht" szoktak főzni.

Időben a következő adat 1808-ból származik. Egy Eissl nevű kiráncihai úr járt a Balatonon, s könyvében leírja, hogy felkeresték a Kis-Balatonban lévő halászszegetet, hol a halászok nádkunyhában éltek, és a "halacolt" paprikával fűszerelték. Megint csak német szövegben jön elő a "halacsi". Nem lehetett rossz étel, hisz egy 1822-ben kötött szerződésben a készletéji uradalom kikötötte, hogy a halászok - ha az urnaság úgy kívánja - kötelesek jóféle halakból "halászlévet" készíteni. Vörösmarty is ícsőfő a balatoni "halászlévet", s az 1864-ben megjelent Csuzor-Pogarasai Szótár a fénkpuztat "halászlét" említi. Prónay Vázlatok Magyarhon népiéletéből c. könyvében 1855-ben a leginkább a Tisza mentén készített "halász levét" említi, melybe egy kevés babérlevelet is tesznek. A Vasárnapi Újság 1863-ban Révkomá-

romból ír a "halászléről", amit a polgárok leginkább a halásztanyákon fogyasztanak, "de ritka, ki maga is nem tudná elkészíteni." A ciklet szerint csak Komáromban és Szegeden otthonos ez az étel. Singhoffer Máttyis pesti halászmester a múlt század utolsó évtizedeire emlékező írja, hogy mikor bárkányi halat vásároltak, a vidéki mester az földönfőzött a bárkán főzötté bográcsban a "halászlévet". Mint emlékezik, ekkoriban terjedtek el a halászsardák is. Herman Ottó szerint /1887/ a szegedi "halászlének" sűrű, piros a leve, és méregerős. A balatonmelléki rengeteg hagyományt használ, és ritka a leve, módjával paprikáz. A komáromi találja el legjobban a hagyma és a paprika arányát. Mindezen adatok azt bizonyítják, hogy eredetileg "halászlé" volt a neve, s a múlt század folyamán fokozatosan vált ismertté a nyelvhasználat előtt is. Hogy mikor és hol "találták ki", nehéz lenne megmondani, de kétségtelen, hogy a lakóhelytől távol lévő halászok készítették, ott, ahol sem idő, sem felszerelés nincs bonyolult konyhai műveletekre. Mert mi kell a halászléhez? Hal, víz, só, hagyma, paprika és egy bogrács.

Olykor vadkörtét vagy gombát is főztek bele, hogy ne szomjazzanak annyira a fűszeres lével. Krumpit s főleg tészta - kb. Dunaföldvártól lefelé - azért tesznek bele, ill. mellé, hogy "tömősebb" legyen, hisz a halat hamar megéhezik az ember. A szóbeszéd szerint az aptáni sváb vízimolnárok kötelesek voltak naponta egy tál meleg ételt adni a molnárilegényeknek. De a fukar gazdák csak egy tál halászlét adtak, ami kevés volt a legényeknek, ezért kitalálták hozzá a tészta, hisz lisztjük volt elég. No, ami azt illeti, a balatonyi vidéki halászlégyeletek sem kényeztették el a gazdákat. A vízszemlékészek szerint a leghívdnyabb darabokat kapták az ebédhálból, s a mester maga gyúrta a tészta fejlenként három kanál lisztből.

Érdekes, hogy azok a paraszthalászok, akik naponta hazajártak, s otthon főtt étel várta őket, valamint a falusiak,

nem ismerték a halászlét, ők még a közelmúltban is szafrai vagy rántással, zöldséggel főzték a halat.

Feltűnő az is, hogy a híres szakácskönyvekből sokáig hiányzik a halászlé receptje. Czifrai István szakácsmester 1829-ben jelentette meg szakácskönyvét, mely 1888-ig nyolc kiadást ért meg. Száznál több halétel szerepel benne, de a halászlé hiányzik. "Erzi néni" 1894-ben 178 halreceptet közöl, de est nem. "Rézi néni" szegedi szakácskönyve - 1871-ben - az első, mely közli a "halpaprikás halászosan" készítmódját, de az alaplé és a pasztorás még nincs benne. A szegedi halászok 42-en kérik a városotól 1882-ben, hogy megnyithassák az "ős Szeged halászsardáját", ahol a vendégek megfizelhessek "a híres szegedi halászlévet eredetileg készítve."

A halászlé tehát, ezen a néven, a halászköztől ered, a múlt század eleje óta fokozatosan terjedt, vált ismertté, elfoglalta helyét a halászsardákban, vendéglőkben s a polgárság asztalán is. Hogy a bajnai halászlé is szerették a halat, arra a régebben elszámolásban találunk bizonyítékokat. Ismeretes, hogy a szabadságharc bukása után a menekülő kormány Orsovánál előtá a koronát, amit csak 1855-ben találtak meg, s egy hadigépezőn szállítottak Bécs felé. A hajó elhaladt Baja mellett is, amit meg kellett ünnepelni. Erről szól az elszámolás: "halvászáris abból az alkalomból, hogy a magyar szent koronát keresztül vitték 14.38".

A másik "történelmi esemény", mikor 1864-ben Baja városa bekebelezni akarta a hozánfött, de önálló istvánmegyét /mai Józsefváros/. Miután a tárgyalások nehezen haladtak, a bajnai magisztrátus vácsonra hívta meg az Elefánt vendéglőbe /Rákóczi utcaiban állt/ az istvánmegyei előjáróságot. Nyilván halat ehettek, mert a híres törőcsuszka egy magában nem "reprezentáció", s a vacsora végén a kissé elázott istvánmegyeiek aláírták a csatlakozást. Meg is kapták később, hogy "törőcsuszázert" érték el a falut.

Az elmúlt száz év alatt folytatta hódító útját a halászlé, s ma már nemzeti eledelnek számít, különösen a vízek mentén. Az pedig, hogy Bajnai met jelent, az már egy másik történet.

AZ IDEI JÁNOSKA-ERESZTÉS KÖRMEETE

Bajai olimpikonok, élsportolók

A városról nyolcvanöt évvel ezelőtti emlékeztetőnk alapján tudjuk, hogy bemutatjuk Bajai olimpikonjait és legjobb sportolóit. Bizonyára kevesen tudják, hogy 1924-ben Pártásban városunkat két sportoló képviselte az olimpián. Először dr. Pósta Sándor pályafutását szeretnénk bemutatni.

Dr. Pósta Sándor (1888-1952)

Pósta Sándor 1888. szeptember 25-én született Pándon (Pest megye), de a család a múlt század kilencvenes éveitől már Baján élt.

Az 1898/99. tanévtől kezdve a Ciszterci Rend Bajai Főgimnáziumában tanul, ahol kitűnik sokoldalúságával és kiváló eredményeivel. Többször nyert jutalmat tanulmányi eredményéért, önképzőkörből és sporttevékenységéért. A

vívással is itt ismerkedett meg, melynek oktatása 1899-ben kezdődik Vágó Rezső vezetésével. Pósta Sándor az 1903/1904. tanévben már a haladók között található, és 1905-ben a Baján járó Italo Santelli olasz vívómester felügyel tehetségére.

1906-tól Kolozsváron tanul, és ott szerz orvosi diplomát. Mesterei Gerentés László és Carlo De Palma olasz vívómester. Az első világháború után sérüléseiből felépülve Budapestre kerül, és itt ismét Santelli a mestere. 1919-ben a Tanácsköztársaság egészségügyi népbiztos helyettese, de a politikai tevékenységgel később teljesen felhagy.

1923-ban összekülönbözik Santellivel, és visszatér Gerentés László mesterhez.

1924-ben Pártásban éri el pályafutásának legjobb eredményeit.

Kardvívásban az egyéni versenyben aranyérmet, kard csapatban ezüstérmet, tőr csapatban bronzérmet szerzett. Ez egyben világbajnoki siker is jelentett, mert akkor még nem rendeztek külön világbajnokságot.

Az egyéni döntő külön érdekessége, hogy az olasz és a magyar szakszervező párbajkihívásával végződött, amely Nagykanizsán lett volna, de az olasz szakszervező bojkottkérése lezárta az ügyet.

Az olimpia után Baján önnepélyesen fogadják, a Pázmány utcai szülői ház felkészítve várja. A bajai újságok (akkor négy napilapja volt a városnak) is megemlékeznek az egykori bajai diák sikereiről.

1925-től csak az orvosi hivatásának él, kiváló szájsebész, elismert fogorvos. I-donként Gerentsér mester ifjú tanítványával vív, iskolázik az OSC-vívó szakosztályánál.

Bajtos, kisése zárkózott egyéniség, aki nem szívesen nyilatkozik. Sokoldalúságát és tehetségét bizonyítja, hogy 1932-ben megjelenik "A sport és az orvos" c. könyve, és visszamelegkezései a Testnevelés c. folyóiratban.

Kitűnően rajzolt, az OSC-ben ma is megtalálhatóak toll- és tusrajzai.

Haláláig rendszeresen járt Bajára, hisz szüleinek halmvai a Rókus temetőben nyugszanak, és barátai szálak is idekötötték.

1952-ben súlyos betegségben hunyt el.

Baján emléket a róla elnevezett sportcsarnok és annak előterében található márványtábla őrzi.

1988-ban, születésének századik évfordulóján az EJTK ünnepélyt rendezett, melyen a MOB elnöke, dr. Schmitt Pál megkoszorúta emléktábláját, és a magyar vívóvilágotató tagjai élménybeszámolóval és vívóbemutatóval adózták emlékének. Az ünnepélyen jelen volt unokája, akinek segítségével egy kiállításon mutatták ba Pésta Sándor díjait, rajzait, a család megőrzött emlékeit.

Legyünk büszkéik a városunkból induló neves sportolóra!

Sch.Á.

BAJA LEGRÉGIBB UTCANEVEI

Sokszor kérdezték már tőlem, lehet-e tudni, melyek a város legrégibb utcanevei. Az ugyanis sokan tudják, hogy az első írtógó névrendezés 1903-ban történt, amelőtt a városi tanács bizottságot hozott létre, hogy "a mostani érthetetlen ócskaságok helyett" /Bajai Közöny, 1901. május 12./ az utcáknak új neveket adjon. A szándékjólé volt, de az eredmény erdős vitahatár. Kár volt a szép, népi eredetű utcaneveket!

A legrégibb utcanev - már amennyire tudni lehet - a Provília volt. A szlav szó magyarul szaladéktot jelent. Csopor Gyula főjegyző 1866-os leírása szerint: Az 1840-es esztendőig, azaz a szerencsétlen tűzvészig, mely Baja városát teljesen elhamvasztotta, a Sugovica partján a víztükörre letekintve egy házior állott, mely a dalmátoknál /a bunyevicseknél/ Prováliának, magyarul "dűledékony" néven volt ismert. A nagy tűz utáni városrendezésnél ezt a házsört többé nem építették fel, leginkább azért, mert azon a helyen a Sugovica-part állandóan leűredezett, és jelenleg a házaknak szemni nyomra. Az utolsó házat mintegy 15 évvel ezelőtt bontották le, amikor már a Sugovicaba ömlással fenyegetett. A Provília - a mai Arpád utca - a Szentháromság tér sarkától, tehát a MABI-palotától tartott a Deszkás utóáig. A németek Donau Gasse-nak, a magyarok Duna utóának nevezték.

A másik régi utcanev a Szurdólia. /Mikor 1967-ben Bajára kerültem, még hal-

lottam az öregektől így nevezni./ Csopor Gyula szerint ez a "fildszakadás" a Duna régi-régi medre lehetett. A Szurdólia szó - Flach Pál szerint - utalhat arra, hogy a vízhoz innen bányászták le a homokot, és akkor valolehetett az árok vagy szurdok. Csakúgy, mint a Szakadás utca, németül Bruchgasse-nak hívták, a mai Alkalmány utca. A régi Szurdólia pedig a mai Parti utca.

Dr. Gál Zoltán

ÜDVÖZLET BAJÁRÓL RÉGI KÉPES- LAPOKON

Ezen tartalomra utaló címmel kiállítás és könyvbemutató volt április végén a József Attila Művelődési Központban. Bevezetl mondanom kell valamiké a postai úton továbbítható levelezőlapok történetéről, amelyekből megformálódott a képes levelezőlap. Már 1865-ben egy német kongresszuson javasolta egy porosz tanácsos a bortétek nélküli levelezőlap bevezetését. Ötlete elvetéltnek látszott, mert úgy gondolták, hogy a nyílt közés sértene a levéltitkot. Aztán egy pár év múlva ismét felvetődött ez az ötlet, és dr. Emmanuel Hermannak a nyílt lapokra vonatkozó javaslatát már kedvezően fogadták. A világon az első postai levelezőlapok az Osztrák-Magyar Monarchiában jelentek meg 1969. október 1-jén, rajtuk az osztrák-magyar címerrel és német nyelvű "Levelezési lap" felírással.

Rövid idő múlva olyan igény támadt, hogy valamilyen képi illusztráció kerüljön rá a közös címer helyett. A képeslapok eredetét kutatók August Schwartz porosz könyvkereskedőt tartják az első képeslap készítőjének, aki megjelentett egy 25 várost ábrázoló képeslap-sorozatot.

SZÁZADFORDULÓS KÉPESLAP (KOVÁCS ANDRÁS gyűjteményéből)

De milyen lap is a képeplap? Vajon a régebbi, amelynek egyik oldalán díszítő ábra és kicsiny hely volt az írásos üzenetre, vagy a későbbi, amelyek egyik teljes oldalán kép volt, a másikon pedig a postai küldemény címének megírására és az üzenet küldésére szolgáló hely?

Ezek a részletkérdések azonban inkább csak a kutatókat és a gyűjtőket érdeklik, nehezen megoldható szakmai problémák, amelyekkel a kiállítás-látogatók kevésbé törődnek.

Az első képeplap megjelenésének idejét, létrehozóját még nem tudták pontosan megállapítani, ezen esemény az 1869-1882. évek közötti időszakra tehető. Annyit azonban keletkezéséről még elmondható, hogy az 1878-as párizsi nemzetközi postakonferencián elfogadták hivatalos küldeménynek is a képeplapot, és kiadása elterjedt Európában, a századfordulóság pedig az egész világon.

Cicseből volt a levélnél. Az előbbi 5 krajcárba, az utóbbi 2 krajcárba került. Mindenesetre Ansichtskartéra többeknél jutott pénzéből.

A magyar képeplapkiadás a millenniumi ünnepkezhöz kapcsolódóan kezdődött. Népszerűségét bizonyítja a mutatni 1885-ben engedélyezték magánosok számára is készítését, hogy egyre kedveltebbé vált. Hiszen erősen élt régen is az emberekben az a vágy, hogy egy képeplap erejéig szeretteikre, barátaikra, munkatársaikra gondoljanak.

Így kezdődött, és most térjünk át az említett kamarkakiállításra.

A tárlaton a tárlódnak és a falakon látott képeplapok két gyűjtő - Becherer Károly és Kovács András - gyűjteményeiből kiválasztottak voltak. Egy részük a megjelent könyvekben is szerepel, másrészt olyanokat állítottak ki, amelyek nem fértek abba. A régi Baja varázslatos képeplapjait láthattuk, amelyeknek határtalanul sok mondanivalója van ma és a jövőben is. Bepillantást engedtek a múltba, felismerhetővé tették, hogy mi, mennyit változott, felidéztek egy történelmi-gépet is.

A képek különböző felfogással, különböző kiadók által jelentek meg nyomtatásban, mégis egymáshoz illeszkedve összefüggő adtak szeretett városunk múltjáról. Vizuális jelentésüket a maguk konkrétóságában közölték, úgy, hogy közben szellemi tartalmat is sugároztak, így műveltségfejlesztő aktivitásuk volt. A kiállított

képeplap különböző témákban méltóan reprezentálta 1945-ig a várost.

Sok gondolat születhetett nézőiben a képeplapok láttán a kiállítás megtekintésekor, amelyek segítették a nézőközönséget látni, felfedezni, kiválasztani és ítéletet alkotni.

Végül egy kissé hitetlenkedve, egy kissé meghatódva arról a könyvről szólok, amelyet Becherer Károly, valamint Kovács András szerkesztett és Újvári Sándor adott ki a honfoglalás 1.100. évében Baja városra nyitvánításának 300. évfordulója és a magyar képeplap-kiadás centenáriuma tiszteletére.

A könyvkiadás tervről - amelyet régebben megismerhettem - már érezhető volt, hogy egy remek kiadvánnyal gazdagodhat Baja. Gyulavérvai József egyszer már tett kísérletet arra, hogy régi bajai képeplapok reprodukcióit, eredeti méretekben nyomtatásban megjelenítette. Am ez a mai, az első könyvalakban közzétett, amelynek mintegy 180 képből 150 zömmel a két szerző és bajai gyűjtő társainak tulajdonában van, valamint 30 múzeumi és más gyűjtőtársaké. A fele színes kép. Ellátták szöveges magyarázatokkal, röviden összefoglalták a levelezőlapok történetét, a lapokról szerzett információkat is megírták a szerzők. Munkájukat megbecsülés és elismerés illeti.

Sajnálatos, hogy mondanivalójuk végleges nyelvi formába öntése előtti tüzetesebben nem ellenőrizték a szöveget, így az nem hibátlan. Múltánytalán, hogy hiányzik a két szerző keresztnevének nyomtatása, azt csak egy utó-

lag beragasztott betéttlap igényeljük pótolni.

Kiadói, mecenási és úgymond "képeplapírósi" szerepet vállalt, nagyleltű támogatóival odakínálta a Pulzus Bt. kiadásában megjelent könyvet Újvári Sándor, akinek nagy érdeme megjelenítése. A szedés és tördelés az Arculat Nyomda Kft., a kinyomatás és a lapozmesei Kőszöly Nyomda munkája. Ki kell hangsúlyozni azt a körülményt, hogy a kiadó ehhez egyetlen fillér vért támogatót sem kapott. Nem lehet közönyösen venni, csak hálásan megköszönni a város szolgálata érdekében végzett tettet.

Nemcsak kifejezésre váro érzelmeimet tolmácsolom, hanem bátran állíthatom, hogy emlékezetes pillanat volt az április 25-i könyvbemutatósi ünnep. Közömbözhet a gyűjtőknek, a két szerzőnek, akiknek küldetésük van, akik olyan közművelődési gondolat megvalósítói, amelyet még Arisztotelész fogalmazott meg, amikor arról szólt, hogy a polgárok ne csak a munkájban állják meg jól helyüket, hanem a szabadidőt is helyesen tudják élvezni. Gyűjtésük kulturális értéket ment.

Ahhoz a természeti jelenséghez hasonlítható, mint amikor a vihar által felkorbácsolat tenger megmozdíthatja a vízmozogot, és ennek ereje felszínre hozza, ami a mélyben volt elrejtve, és ott lebeg a hullámokon. Amikor a vihar lecsendesedik, és ismét sima tükörré válik a víz, s újból eltemet. A gyűjtői lelkesedés és megzállottság nem engedte alámernülni a felszínre került, fenmaradt képeplapokat, amelyek állták az idők viharát, amelyek elődeink még megőrizték. S most

SZÁZADFORDULÓS KÉPEPLAP (KOVÁCS ANDRÁS gyűjteményéből)

egy szép albumba összegyűjtve gyönyörködtetnek bennünket: a könyvomasztos litografált városképektől kezdve a "holdfényes" kivitelű, a selem felületre nyomott különleges kiadású, a mozaik, a humoros, a fantasztikus, a reklámt

hordozó képeken keresztül a különböző fotóeljárásokkal készített és díszített képes levelezőlapokig.

A gyűjtők és a kiadók szándéka találkozott a bajaink igényeivel: álmódorva, élvezettel és haszonnal forgathatják

lapjait megvásárlói. Mondjunk köszönetet erre.

Bánáti Tibor

EZER ÉV TÁVLATÁBAN

BAJA 896-1896

ORSZÁGOS ELŐZMÉNYEK

A tiszteletes úr szíveskedésére a következők a magyar történelmi könyvek között szorgosan kutató III. bélaás diákok által fel. Országos középiskolai történelmi pályázathoz gyűjtötték anyagot, melynek témája a száz- és előtti millenniumi év bajai eseményeinek feltárása volt. A pályázatok elbírálata, melyekből néhányat Keresztes József tanár úr rendelkezésünkre bocsátott. Két dolgot szeretnénk kiemelni olvasóink elé tárni, melyekből megismerhetik az 1896. évi bajai eseményeket és azt, hogy a mai 16-17 éves diákok milyen lelkes lokálpatriotizmussal fordultak városunk története felé.

J.A.

A millennium a magyar honfoglalás ezeréves évfordulóját takarta.

Mindenekelőtt a honfoglalás idejét kellett tisztázni ahhoz, hogy a millennium évét meg lehessen állapítani. A magyar kormány megbízásából a valóság- és közoktatásügyi miniszter már időben, 1882. október 17-én a MTA-hoz fordult, hogy mondjon véleményt a honfoglalás kezdő és bevégző esztendejéről. A bizottság 4 tagját, név szerint: Botka Tivadart, Pauler Gyulát, Salamon Ferencot és Szabó Károlyt kérte fel állásfoglalásra. A véleményekből fize néhány szemelvény:

"Pauler Gyula:

A honfoglalást befejezettnak csak a dunántúli részek elfoglalásával tekinthetjük. (...) Pannóniának elfoglalását és ekképp a honfoglalás befejezetét tehát a 900. évre tehetjük. Salamon Ferenc:

Bizonyos az, hogy bármennyit kellett is harcolni Árpádnak a Duna vonalától keletre, addig meg nem volt alapítva ez az ország, míg nemzetünk nem bírta a dunántúli vidéket. Ezt pedig előbb nem, mint 898-ban, de akkor el lehet mondani - legalább történelmileg el volt döntve már, hol lesz a magyarok állandó hazája.

Szabó Károly:

Hogy mely esztendőben volt befejezve a honfoglalás, egykori források hiánya miatt határozott feleletet nem adhatok, legfeljebb annyit tartok következtetés útján bizonyosnak, hogy a magyarok 899-ban, midőn legelső külföldi hadjárataikon egy esztendővel tovább Felső-Olaszországban időztek, mai hazánknak már teljesen birtokában voltak."

Az Akadémia Történelmi Bizottságát nehéz feladat elé állította a 3 eltérő álláspont. Ezek után a kormányknak kellett eldöntenie, hogy mit válaszol a millennium évül. A választás 1895-re esett, és csak később halasztották az ezredéves ünnepet 1896-ra. Az első kézfűződések még szerények voltak. Mindössze országos kiállítását kívántak rendezni, és ennek az ügyét Baross Gábor kereskedelmi miniszter vette a kezébe.

A kiállítás ügyé törvényjavaslat formájában került az országgyűlés elé. A törvényjavaslatot tárgyalásra előkészítő képviselőházi közgazdasági bizottság önkritikusan indokolja jelentésében, hogy miért az országos és nem - mint sokan szeretnék volna - a világiállítás mellett foglalt állást:

"Csak egy oly ország rendezhet veszély nélkül világiállítást, mely a világversenyen bátran kihívhatja, s nem kénytelen iparát a konkurenciától óvni és féltetni. Mi egy ilyen versenyre elég erősek nem vagyunk, és nem is lehetünk. Iparunk, amiből újabban szép fejlődésnek indult, még mindig gyermekkorát éli, s így azt sokkal inkább még dőlgetgünk kell, mintsemhogy egy világvér-

seny rendkívüli megerőltetésének ki-
tegyük."

A törvényhozás hamar végzett a törvényjavaslatl, amely mint "1892. évi II. törvények az 1895-ben Budapesten tartandó országos nemzeti kiállításról" került a törvényfába. Első paragrafusá kimondja: "Az 1895. évben Budapesten általános országos nemzeti kiállítás tartatik."

Sokan ellenzték a millennium 1895-és megünneplését, mondván "Két év nem elégséges az előmunkálatokra, s nagyra vennék, ha a millennium-kiállítás legalábbis egy évvel elhalasztatnék, annál is inkább, miután 1896-ra nincs sehol kiállítás tervezve, s a nagy építkezések mégsem volnának oly kezdetlegesek, mint 1895-ben lesznek."

A kormány megfogadta a tanácsot: az 1893. évi III. törvények "az országos nemzeti kiállítás költségeinek fedezéséről" I. paragrafusá így szól: "E kiállítás az 1892. évi II. törvények 1. paragrafusában foglalt határokmánytól eltérőleg 1896-ban tartatik."

A törvény a kiállítás költségeit 10 000 000 forintban állapította meg. Lukács Béla kereskedelemügyi miniszter (ő lett az 1892-ben hírtelen meghalt Baross Gábor utóda) a törvényjavaslat indoklásában azt állította, hogy a halasztás "korintsem azért történik, mintha a kiállítás 1895-ben nem volna létesíthető, hanem a millennium válna tekintetből, mely a kormány megállapításához képest 1896-ra lenne megtartandó."

Időközben kibontakoztak a millenniumi ünnepségek körvonalai. A "Magyarország ezeréves fennállásának megünneplésére vonatkozó miniszterelnöki elterjesztés tárgyalására kiküldött bizottság" 1894. február 4-i jelentése foglalta össze a főbb szempontokat. A bizottság a jelentés szerint "azon álláspontra kíván helyezkedni, hogy ezen ünnepségnek a fő súly nem a látványosságokra, hanem marandó alkotisokra legyen fektetve, hogy azokban fel legyen tüntetve a nemzet egész ereje, hogy ünnepe legyen az egész országnak, az egész

nemzetnek, az ország minden helyének polgárának.

"A jelentés felsorolja a bizottság óhaja-it is: "1896. évig lehetőleg 400 új népiskola", Iparművészeti múzeum és iskola épülete, új főcsarnok, igazságszolgálati palota, két új hid Budapestén, a főváros ezzel kapcsolatos rendezése, a Károly kaszárnya (a Fővárosi Tanács V.B. mai székháza) és az Újépület megváltása a katonai kinosztártól, a Vaslap szabályozása (amelyet nemzetközi szerződés alapján a magyar állam végzett el), a gellérthegy-i citadella megszüntetése, "azon helyeknek obeliszkkel vagy más hasonló emlékekkel leendő megjelölése, s így a vidéknek ezáltal is az ünnepély színterébe vonása, mely helyekhez a honfoglalás egyes főbb mozzanatai fűződnek", a kolozsvári Mátyás-szobor és a székesfehérvári Szent István-szobor leleplezése, a magyar állam megalapítását jelképező szobornak, illetőleg diadalívnek vagy ehhez hasonló építménynek felállítás, a szépművészet-történeti múzeum alapítása, továbbá "szertartások" közül megemlíti "az országgyűlés két házának lehetőleg már a parlament új palotájában megtartandó együttes ülésén Magyarország ezredév állami fennállásának ünnepélyes konstatálását és méltatását", s végül az országgyűlés hódolását a királynak.

BAJA

A városi események

Baja városra méltó pompával és nagy lelkesedéssel ünnepelte meg az ezredévet.

Az egész város fényárban úszott, mindenki igyekezett alakulni minél szebben kidíszíteni. Festői látványt nyújtott a városi háza, mely előtt ezer meg ezer ember hullámozott.

A ciszter rendház előtti téren "Éljen a király!" feliratú transzparens ragyogott, a teret fényesen bevilágította. A fúvósok és az éneklők zene- és ének-szóval járták be a várost és a közbönség velük együtt énekel. Másnap istentiszteleteket tartottak, melyek a római-katolikus plébánia-templomban előadott Tedeummal vették kezdetüket, majd a református és a görög-keleti szerb templomban mondtak misét. 11 órakor a zsinagógában volt istentisztelet.

Az ünnepélyek legkiemelkedőbb mozzanata a városi törvényhatóság Bács-Bodrog megye és Zombor szabad királyi városi küldöttségének és számos meghívott vendég jelenlétében tartott

díszközgyűlése volt. Dr. Vojnits István főnyes díszmagyarban a zajos éljenzés leállapodása után nagy tetszésért aratott beszéddel nyitotta meg a közgyűlést.

Igen szép ünnepély zajlott le a ciszterci rendházban. Ennek keretén belül a főgimnázium ifjúsága hazafias dalok éneklése közben Árpád, Szent István és I. Ferenc József nevére keresztelt három tölgyfát ültetett. A nagyszámú közbönséget Szenczy Győző főgimnáziumi igazgató üdvözölte, és gyűjtő szónoklatban méltatta az ünnep jelentőségét. Majd az e célra felkért 3 hölgy megkoszorúzza a millenniumi fát, majd azoknak jellegű elmondása mellett elültetése következett. Az ünnepélyen jelen volt a városi hatóság, a királyi járásbíró, a tanácslelt vezetője, Bercezl főispán, az ügyvédi, orvosi és tanári kar számos képviselője. A lélekemelő ünnepségről a következő emlékiratot állították ki:

"Mi alulírottak, az egy élő Isten nevében a mai napon, 1896. évi május 2-án, XIII. Leó pápa 8 szentsége, I. Ferenc József apostoli királyunk uralkodása és Vajda Ödön, Zirci Apát úr kormányzása alatt, dr. Hegedűs Aladár, polgármester és Vojnits Dániel plébános idejében, a biztosította rendű főgimnázium ifjúságának és Baja város közbönségének jelenlétében nemzetünk ezredéves évfordulóján, Árpád, Szent István és I. Ferenc József nevére három tölgyfát ültettünk, hogy sok százezer át hirdessék nemzetünk jövőjébe vitéz hitünket, és tanúsokadjanak honszerelmünkről."

Az ifjúság ünnepe

Városunk ifjúsága is lelkesen bekapcsolódott a millenniumi ünnepségmozgatóba. Minden korosztály örömmel részt vállalt az esemény méltó megünneplésében.

A városi polgári iskolában az ünnepséget a Himnusz éneklésével kezdték meg, melyet Heller Richárd igazgatónk hazafias megnyitó beszéde követett. Az ünnepi szónoklatot Urhegy Alajos tanár mondta, mely általános tetszésben részesült. A műsor zárásaként az éneklők elénekelte a Szózatot. Az izraelita polgári iskolában 23 pontból állt a program. A megnyitó beszédet dr. Bruck Samu iskolaszéki elnök, a záróbeszédet Hesser Gyula iskolaszék tag tartotta. A nagyszabású ünnepi szónoklatot "Ezer év történelme" cím alatt Walter Jakab polgári iskolai tanár mondta. A magyar történelmi

legkiválóbb alakjairól Szántó Pál polgári iskolai tanár értekezett.

A városi római katolikus elemi iskolának tanulói és a Misszionáriusok elnevezett apfőzárda leánynevelőintézmény május 17-én délelőtt az alsóvárosi iskola udvarában együttesen ünnepeltek meg az ezredik évet. A plébánia templomban ünnepi istentiszteletet tartottak, ahonnan az iskoláépület udvarára vonultak, ahol nagyszámú közbönség várakozott. Az ünnepélyt, melyen a városi tanács tagjai is megjelentek, a Himnusz éneklésével kezdték meg, majd több nagy sikert alkotott szavalt és az ifjúság zászlókat megkoszorúzását után Novoth István tanító beszélt a honfoglalásról és a magyar nemzet ezer éves történetéről. Ezt Vojnits Dániel plébános magasztos imáján követte, végül a Szózatot énekelte el a diákság a közbönséggel együtt.

Este az apfőzárda övodnertükbén tartottak ünnepélyt, melynek kiemelkedő mozzanatát "A nők hódolata Magyarországnak géniusza előtt" című drámai allegória képezte. Hazafias dalok és énekek tették a programot változatossá. A meghatározó szép ünnepélyről a közbönség a legkedvesebb emlékekkel távozott.

A következő nap délutánján emléktálat ültettek el az alsóvárosi iskola udvarán, onnan pedig a tűzoltóznak kísérte mellett vonultak ki a lökertebe, hogy majálisukat megtartsák. Ez a majális, melyhez fogható még Baján nem volt, és amely a millenniumi ünnepélyek fénypontját képezte, pompásan sikerült. Legelőbb ötezer ember tolongott a lökert környékén, a gyermekek játékában és táncban gyönyörködve, körül a rendezésért 2000 pár virsli, 3000 kifli, tengernyi sütemény s tömördek cukorka kiosztásával gondoskodott.

A város polgári iskolájának 24 tanulója május 27-én a délelőtti vonattal indult az igazgató és Drescher tanár vezetésével a budapesti kiállítás megtekintésére: a kirándulók 3 napot töltöttek Budapestén, és 31-én érkeztek haza. Megtekintették a történeti és hadászati kiállításokat és a falut. Megfordultak 30 pavilonban, meglátogatták a Lendvőle síkvariumot és a Feeszty-körlepet. Voltak a Népszínházban, Wulf-cirkuszban, és kirándultak a Margit-szigetre. A ciszterci rend bajai katolikus főgimnáziuma az ezredév ünnepe alkalmából az intézet tornatermében május 9-én tartotta meg millenniumi ünnepét. Az ünnepség délelőtti 10 órakor

keszdőött, melyet a plébániatemplomban istentisztelet előzött meg. A műsor rendje a következő volt:

1. Ima, Gluok: Iphigenia Taurisban c. dalműből előadta a főgimnázium énekklára

2. A magyar nemzet gondvialésszerű hívására a lefolyt ezer év által ünnepi beszéd, tartotta Ledniczky Ipoly tanár

3. A nemzeti himnusz, Beliczkytól, előadta a főgimnázium énekklára

4. Szavlatok:

a./ Munkács, Bartók Lajostól. Szavalt: Szűcs Ferenc, III. osztályos tanuló
b./ Szent István, Földváry Istvántól, szavalt: Pollermann Arthúr, V. osztályos tanuló
c./ Tatárjárás, Vida Józseftől, szavalt: Rohrböck József, II. osztályos tanuló
5. Szózat. Előadta a főgimnázium énekklára.

Kölnön érdekesség, hogy a lelkes bajai nők a főgimnáziumi ifjúság számára millenniumi díszszízlőt hímestek. A szalagot Drescher Rezsőné, a zászló egyéb díszítését Pajor Jozsefné, Trubshaw Lujza és Tilda Úrnők készítették. Az ezredév alkalmából április 26-án a Tóth Kálmán Gimnázium Önképző Köre sikeres zárógyűlést tartott. Az ünnepség elején Helles Annuska és Borisszák I. négykezes zongorajátékukkal (Schubert: Marche militaire) nagy sikert arattak. Az ünnepség kiemelkedő mozzanata a kör előnökének, Török Konstant főgimnáziumi tanárnak nagyszabású megnyitó beszéde volt. Lendülettel szavaltban fejtette ki tételét: "Mire oktatt magyar nemzetünk történetének nagy múltja?" levonta a tanulóit, hogy az újabb ezredév legérősebb biztosítéka a vallásos érzés, a honszerelm, a művelődés iránti fogékonyság és az áldozatkészség.

A közönség meghallotta Erhart K. szép szavaltát (Kemenes: Ezer év ünnepe), majd Hesser A. zongorajátékát (Grieg: Bölesdán, Delibes: Piziccati balletje). De bőven kijutott a tapsból Scherer S., Alföldi L., Borisszák I. tanulóknak is, kik Mascagné "Parasztbecsület"-éből az Intermezzo színtünetét. A zongorista gyerekek Matauschek Antal művész úr tanítványai voltak.

Az önképző kör ez idei működéséről Roheim Jenő VIII. osztályos tanuló számolt be. A Huber-féle Király-induló lelkesítő ajándékja mellett emelkedett hangulatban oszlott szét a közönség:

viszontlátásra május 9-én - 1- írta a Bajai Közlöny.

1896. május 9-én délelőtt 9-kor a bajai Magyar Királyi Állami Tanítóképzőben ezer éves nemzeti múltunk emlékeztető ünnepséget rendeztek.

A műsor rendje a következő volt:

"1. Himnusz (Kölosey-Erkel) - Énekelte: az ifjúság.

2. Megnyitó beszéd. Tartotta: az intézet igazgatója.

3. Mi a hazán? /Majthényi Flóra/ Szavalt: Kerner Gyula elemi iskola 4. osztályos tanulója.

4. Honfidal./Petőfi-Doppler/ Énekelte az ifjúság.

5. A mi eszeréves országunk ismertetése. Elmondta: Reiser Vilmos és Deák Leo, elemi iskola 4. osztályos tanulók.

6. A magyar nemzet. /Palágyi Lajos/ Szavalt: Tóke Gyula 3. osztályos tanítónövendék.

7. A nemzeti Géniusz. Olvasza: Mihailitska I. tanár.

8. Ki volt nagyobb? /Tóth Kálmán/ Szavalt: Nagy Sándor elemi iskola 4. osztályos tanulója.

9. A tanítójárás. Írta és előadta Csankó Vilmos 4. osztályos tanítónövendék.

10. Hazám. /Levy Mihály/ Szavalt: Csirfusz Károly 3. osztályos tanítónövendék.

11. Ima. /Móra István/ Karban mondta az ifjúság.

12. Szózat. /Vörösmarty-Egressy/ Énekelte: az ifjúság.

13. Induló /Bánk bán/ Előadta: az ifjúsági zenekar.

A műsor előtt 8 órakor Szent Ferencz rendiek templomában hálaadó istentiszteletet tartottak, amelyen a tanítónövendékek éneklára régl. egyházi énekeket adott elő."

Közrendezésnyek

Miután már a város és az ifjúság megemlékezéseit bemutattuk, szeretnénk a polgárság mindennapi életéhez tartozó, de a millennium alkalmából különleges hangsúlyt nyert eseményeket is megemlíteni.

Úgy gondoljuk, hogy ezek a korabeli rendezvények híven tükrözik az 1890-es évek emberének hétköznapiját.

A Bajai Katolikus Legényegyesület 1896. május 31-én hazánk ezoterés főnállásának emlékünnepét tartotta. A Bárány vendéglő nagytermében 8 órakor kezdetét vette az ünnepség.

1. Himnusz /Kölosey-Erkel/ Énekelte: az egyleti ifjúság, Vilhelm Károly vezetése alatt.

2. Baja város múltjáról. Felolvasta: Pevetovics János egyleti egyházi előnök.

3. A hűség próbján. /Vigjáték egy felvonásban Kisfaludy Károlytól/

4. Hazám. /Levy Mihály/ Szavalt: Török Béla

Az előadást tánc követte.

A lökért megnyitása

A bajai céllövész társulat május 14-én díszközgyűléssel ülte meg Magyarország 1000 éves fennállásának ünnepét, melynek sorrendjét díjlövészet, díjtélékezés, tombola, tűzijáték és táncmulatság tette változatossá.

Díjtélékezés

A bajai céllövész társulat a lökértben 1896. május 26-án és 27-én nagyszabású díjtélékezést rendezett. Értékes díjakat tüstek ki.

A lökerti vilasztnágnak elhatározta, hogy a közkezdveltségnek örvendő díjtélékezést állandósítja.

Hangverseny

Sz. Bárdossy Ilona énekművésznő és Polonyi Elemér zongoraművész május 16-án hangversenyt rendezett városunkban.

Vasúti kedvezmények az ezredéves kiállítás meglekintésére

Baja periferiális helyzete miatt távol helyezkedett el Budapesttől, a millenniumi ünnepségek fő színhelyétől. Hogy a vidéki városok polgárai is bekapcsolódhassanak az ünneplésbe, a Magyar Királyi Államvasutak kedvezményeket és ármentéleteket biztosított mindenkinek, aki az ezredéves ünnepekre Budapestre készült. Megjelentek a millenniumi kedvezményes díjszabások, melyek 1896. április 25-től október 31-ig maradtak érvényben.

Ezekből a díjszabásokból a következőket emelünk ki:

"1. Általános kedvezmények:

a Magyar Királyi Államvasutakon, nemkülönböztetve az összes hazai vasutakon kedvezményes menetdíj jegyek adatnak ki (a vidéki vasutakon 50%-kal mérsékelt áron), amelyek 14 napra érvényesek (a déli vasúton 250 km-en felül lévő távolságokra 30 napig). A jegyek csak személyvonatokra érvényesek, gyorsvonatokon csak a rendes díjszabásokhoz ráfizetés mellett. 4-10 éves kék gyermekek egy menettéri jeggyel utazik.

2.) Egyéb kedvezmények:

a./ kongresszusok, összejövetelek és diszkozyűlések tagjai törös színi igazolványok alapján Budapestre és vissza személyvonatok első és második kocsii osztályában a közvetlenül alsóbb osztályú egész jeggyel utazhatnak.

b./ ugyanezt a kedvezményt élvezik:

- a vidéki kiállítók

- a kiállítás kerületi és helyi bizottságainak tagjai, a vidéken lakó Jurytagok a 400 Ft-nál nagyobb fizetésű tanfoltok és tanférjak, kiknek a kiállítás igazgatóságán esetről-esetre két színi igazolványokat ad.

c./ Testületek, iparoskörök tagjai, ha legalább 20-an utaznak együtt a személyes omnibuszvonatokon a 2. osztályon 3. osztályú egész jeggyel, a 3. osztályon féljeggyel utazhatnak.

d./ Nyilvános jellegű hazai tanintézetek tanulói és tanárai, ha legalább tizen utaznak együtt, ugyanezt a kedvezményt élvezik.

e./ Földműves és munkás csapatok, ha legalább 30-an utaznak együtt a kiállítás igazgatóságának 14 napig érvényes jegyfizetés alapján a 3. osztályon fél-rú jeggyel utazhatnak.

Minden kedvezményekből a szomszédos forgalom ki van zárva: 4-10 éves kék gyermek egy jeggyel utazhatik, egyes gyermekek külön kedvezményekben nem részesülnek.

3.) Külön vonatok

A külön vonatokon a felsorolt kedvezmények járnak, mindehhez azonban a díjszabás szerű km-enként 2 Ft 40 koroná legesekélyebb illeték biztosítás mellett. A külön vonat legalább 3 nappal előre bejelentendő a kiinduló állomás főnkénél."

Városunk lehetőségeivel képest méltóképpen ünnepelte meg az évfordulóit, ám sok hiányosságot is feldezhettünk. A pesti eseményekkel ellentétben elmaradtak a kiállítások, és a programok a fővárosihoz képest szerények voltak.

Est a pályasatot nagy lehetőségeknek tekintjük, hiszen városunk történetéből eddig nem sokat ismertünk.

A dolgozatot készítették:

Fekete Angéla, Kubovics Szilvia, Steiner Gábor, Tóth Zsolt, a III. Béla Gimnázium tanuló

Sajtó alá rendezte:

Jász Anikó

Tisztelt Szerkesztőség!

Baján születtem, a bajai Tanítóképzőben 1933-ban kaptam tanítói, kértori oklevelet.

1935-1936-ban a Bajai Daloskór karnagyja voltam.

Erre a két évre, a Daloskórban végzett tevékenységére, szereplésekre emlékeztem vissza melléltek soraimban.

Szeretettel nyitottam át Baja városá nyitódításának 300. esztendőjében, hagyományörző lapjuk számára, melynek minden sorát nagy ölezzettel olvastam.

Budapest, 1996. május hó 5-én.

Honpolgári köszönettel:

Sass József

karnagy, ének-zenetanár

Sass József

A Bajai Daloskór működésének két éve (1935-1936)

1935 januárjában az a megízsteltetés ért - mikor volt tanárom - Herr György fíradtságágn való hivatközösséj lemondott a Daloskór vezetéseéről, fellérték utódjának. 20 éves voltam ekkor. Örömmel és büszkeséggel vállaltam. Idézet az 1936-ban, a Merkantil Nyomda (Havás Ödön) által kiadott "A MAGYAR MUZSIKA KÖNYVE" Molnár Imre dr. szerkesztésében - 274. oldaláról:

"Baja zenei élete újabban hatalmasan fellendült. Az 1861-ben alakult Daloskór kiválóbb karnagyai voltak: Hank Ernő, Wilhelm Károly, Bene Gyula, Amler Antal, Éber Sándor. A világháború és a szerb megszállás hallgatásra kényszerítették, de 1921-ben feltámadt. Herr György karnagyú élen országos versenyeken több első díjat és díszleveleket nyert. Ma elnöke: Dr. Cserta Péter, karnagy: Sass József. Fülkődő tagja 70 férfi. Dícséretre kelteves, hogy most női kart íparkodik szervezni, mely teljes értékű vegyeskarrá nőjön."

Hetven tagú széphangú gárdának élére kerültem, melyet júniusra fel kellett készíteni a Szegeden rendezett dalosversenyre.

Az I. nehéz műdal csoportban; Pogatschnigg Guido: "Hallod a hegedűt?" - Szász Károly szavai Magyar zene ó. költeményéből -, kórusművének bemutatása volt a kötelező anyng. Hozzákezdünk a munkához.

Közben a március 15-i ünnepségeken is felléptünk az alkalomnak megfelelő műsorral.

Szegeden: 1935. június 2-án, a Korzó Moziban rendezte a Magyar Dalos szövetség kerületi dalosversenyt. Énekkarunk 182 pontot kapott a maximálisan elérhető 186-tal szemben.

Nyíron az augusztus 20-i ünnepségeken folytattuk közreműködésünket. A Daloskórnek Hódasághy Béla bajai költő versére jelölt komponáltam.

A vegyeskar tagjaiból alakított tercett-quartettel novemberben a ferencsek templomában működöttünk közre orgonakísérettel, az új orgona javára rendezett koncerten. 1935. december 28-án a Nemzeti Szállóba hangversenyterembe, a Daloskór keretén belül alakult vegyeskar bemutatkozásával, S. Schmidt Erzsébet énekművésznő és Cellérré Viktória szongoraművésznő, Schmidt Ferenc orgonaművész közreműködésével

rendezték meg hangversenyüket. A férnikar Pogatschnigg-Szász: Hallod a hegedűt?, Farkas Nándor-Gyula dalk: Repülj félér gábor, a vegyeskar Kodály-Weöres: Öregék, Bírdos Lajos: Látod-e babim c. műveket énekelte.

1936-ban Lovass Andor Honfoglaló dalát adtuk elő többek között: a március 15-i ünnepélyen.

Áprilisban batyubólit rendeztünk a Tóth Kálmán kaszinó összes termében.

Sajnos, a Szombathelyen rendezett országos dalosversenyen pénzhány miatt nem vehettünk részt.

Az 1936. augusztus 20-i városi ünnepségeken szerepeltünk, majd a Liszt Ferenc Kör által rendezett - a Mester születésének 125. és halálának 50. évfordulója alkalmából - hangversenyen, melyet a Rádósi is közvetített, férnikarunk Liszt: Éjféli c. művét énekelte Bánhid Imre szólójával 1936. október 1-jén a Nemzeti Szálló hangversenytermében.

Október végén, városunk születtének: Jolly András szobránál leleplezése alkalmából rendezett ünnepségen működöttünk közre.

Antos Kálmán orgonaművész, a szegedi fogadalmi templom karnagy hangversenyén - november 22-én Kersch F., Erdélyi kórusműveivel, a ferencsek templomában léptünk fel.

Decemberben: 5-én a Vitézi Szék műsoros estjén, 14-én Mész László irodalmi estjén, 31-én az Ipartestület és Iparoskór szilveszteri estjén, 1937.

Január 2-án a MOVÉ és MANSZ magyar estjén működtünk közre.

1937 januárjában kinevezést kaptam Kisújszállás-Csorba tanfolyamra, mint állami helyettes tanító. Így el kellett búcsúoznom hőn szeretett Daloskörtől.

A felelődes örömeinek élményét jelentette számomra az Országos Széchényi Könyvtár Filmarchivumának olvasótermében - 60 év távlatából - az 1935-36-37. évfolyamú Bajai Újság, Bácskai Újság és Baja Bácska oldalainak - az általam dirigitált Bajai Daloskörtel kapcsolatos híreinek, kritikáinak - újrალაპოზása, olvasása.

Befejezéséért szeretném leköszölni a Daloskört 1937. április 22-i közgyűlésének jegyzőkönyvéből a nekem eljuttatott kivonat másolatát.

Kivonat

A Bajai Daloskör 1937. évi április hó 22-én tartott rendes közgyűlésének jegyzőkönyvéből.

...Az elnök felkéri dr. Horváth István úrnak a választmányt évi jelentésének előterjesztésére.

Dr. Horváth István egyesületi titkár: ... A Gondviselés, amit 75 évcs, fennállása alatt soha, most sem hagyva eszerben egyesületünket, hitet, bízalmat és ocsapatot a daloskórsak felébe. Nem szédeltünk szét, mint a pástor nélkül maradt nyáj, hanem a legmosztalább körülmények között sem adta fel reményünket, továbbra is együttmaradtunk a bajai daloskóra ápolására. Meghittok karagyal Sassa Jósef oklevéles tanító, aki ifjú lelkesedéssel, duaaló ambícióval, tehetséges teljes o-daadással szolgálta attól kezdve egyesületünk örök célját, a magyar dal minél magasabb fokra való ápolását. Megelégedéssel állapíthatjuk meg, hogy nevezett két évi karagyalja ideje alatt tudását fűrdathatatlann buzgalommal szemelte a daloskórnak. Leheltségével, munkabírádsáccal magas színvonalon működő állapotban tartotta fenn a Daloskört, és azzal a lendülettel végzte a kar vezetését, amelyhez daloskórnak a múltban is hozzá szokott. Indítványozza a választmány, hogy a közgyűlés Sassa Jósefnak, a daloskört volt karagyaljának két évi sikeres és fűrdathatatlann karagyalni működéséért köszönetet fejezse ki, és őt erről jegyzőkönyvi kivonattal értesítse.

Határozat

A közgyűlés a választmány indítványát egyhangú lelkesedéssel elfogadja.

VILLANÁSOK A SÁRKÖZ VIZEINEK TÖRTÉNETÉBŐL

A Pest megyei Sárközi Ármentesítő Társulat régi évi működését olvasva rűbukdantam az 1896-os évi működésben a következőkre:

"Társulatunk Magyarország ezredéves dícső fennállásának emlékére és ünneplésére 1896-ik évben rendezett nagy nemzeti kiállításra szintén részt vett mint kiállító, és pedig műszaki tervekkel, melyek ugyancsak szakaszmérnökeink által készítették el.

A műszaki tervek állottak a Dunavéd-töltés hossz- és mintakereszt-szelvényeiből, továbbá a Csánád-Császár-töltés főcsatorna hossz- és kereszt-szelvényéből.

Ezen kívül részt vettünk a kiállításon társulatunk Monográfájával, melynek megírására Móder Perencz választmányi tag úr volt szíves vállalkozni.

A vízépítészeti pavilon költségeihez társulatunk 1016 forintnyi költséggel járult. A kiállításon való részvételért a Pest megyei Sárközi Ármentesítő Társulat a vízépítészeti terén kifejtett közhasznú működésének elismerésül a kiállítási éremmel lett kitüntetve. A kiállított műszaki tervet a nagyméretű földmívelésügyi m. kir. Miniszter úr 63.614/v. számú felhívása értelmében társulatunk a felállítandó gazdasági múzeumnak engedte át.

Felémeltendőknek tartjuk még, hogy Magyarországon évszázados fennállásának emlékére az egyes gátróházaknál tölgyfákat ültetünk, továbbá, hogy a felvidéki magyar közművelődési egyesület százezer forintos alapítványára 300 forintot gyűjtöttünk, és azt rendeltetési helyére juttattuk."

A fentiekhez a következőket szeretném hozzáfűzni.

1955-ben kerültem Kalocsára szakaszmérnöknek. Hogy milyenek voltak azok a tervek, amiket a Társulat annak idején a kiállításra felküldött, csak következtetni tudok abból, amit áthelyezésem időszakában a szakaszmérnökség tervtárában láttam. A Sárközi vízrendszer fő- és mellékosatornáinak tervei, melyek 1925-1927 között készültek, még a régi formátumban /21x34/. Gyönyörű tusgrafikák, práradás kivitelben,

gyönyörűbetűkkel felírva. A színtezési jegyzőkönyvekben a számok nem írva, hanem rajzolva voltak, és a színtezési jegyzőkönyv jobb oldalán, ami sima volt, a fixpontok fényképet meghazudtoló tusgrafikák láttam. Ezek a tervek ma a Vízügyi Levéltárban vannak, a szakaszmérnökségem nem tudtam biztonságban őket.

Előfordult ugyanis, hogy a műszaki könyvtárból távolléteemben a társulati évi működésnek bóró márványpapírba kötött teljes sorozatát az igazgatási osztály újdonsült buzgó vezetője kislejtette, és a MfH-be szállíttatta egy külvárosi telephelyre.

A Társulat a kiállításra való részvételért nemcsak éremet, hanem egy nagy díszes oklevelet is kapott. Ez az oklevél szép aranykeretben a Kalocsai Szakaszmérnökség székházában, a tárgyalóterem előtérében ma is látható.

Az egyes gátróházaknál ültetett tölgyfákból egy még ma is megvan. Én 1952-ben a Műszaki Egyetem elvégzése után kerültem a Bajai Polymémor-nöki Hivatalhoz. Első munkahöröm a védőtöltés fenntartáson mint építészvezető volt. Nagyon sokat jártam abban az időben kerékpárral a védőtöltést. Ismertem a Sárközi Ármentesítő Társulat által épített örtelepeket. De csak egyéni emlékszem tölgyfák, az érsekcsanádi örtelepen. A kérdéses időben oda ültethettek tölgyfát, mivel a csanádi gátróházat 1888-ban építették. Az igazgatóság est a tény tudva vagy nem tudva, amikor az érsekcsanádi örtelepet felújította, bravúros műszaki megoldással a tölgyfát az épületbe beépítette. A 100 éves tölgyfa ma is áll, és hirdeti nagyevő elődeink megemlékezését, az ezredéves dícső fennállásnak méltó megünneplését. Érdemes lenne elgondolkodni azon, hogy a millocentenáriumi rendezvény keretében hagyományt lehetne teremteni a tölgyfáültetésnek, és a vízzel foglalkozók - mint stafétaabot - generációról generációra adnak át a millenium megünneplésének marandó és szemet gyönyörködtető példáját.

Sági Jenő

A VÁROSHÁZA SZENESPINCÉJE

A belvárosi elemi iskola ócska kis földszintes épület volt, rangját csak a helye adta. Ott szerénykedett a városháza főszomszédságában emelkedő ferences kolostor közparkká lett kertjének déli oldalával szemben. Utcai homlokzata így északra nézett, tantermeit a nap sohasem érte, a parkból sem látszódtok be semmi, mert azt magas, dűledező téglakerítés kórfirtette. A kerítés emlékeztetett egyedül arra, hogy a kert valamikor a barátoké volt, mert belül takarosan parkosították, az egyik végébe a kertet a város számára megvásároló mecénás szobrárt helyezték, a másikba sudár, hasáb formájú trionni emlékművet emeltek, amelynek tetején golyók raktak fésszket. Mondogatták, hogy a kerítés lebontását tervezik a városházán, mint ahogy azt is, hogy iskolának álljapítik, meg bővítik befelé. Amilyen szűks volt ui. az épület, olyan tágas volt az udvara, hátrafelé valóban lehetett terjeszkedni.

Elég messziről jártam be az iskolába, mert éppen a belváros szélén laktunk. Az alsóvárosi iskola alig öt házzal volt messzebb tőlünk attól a háztól, ahol apám bérelt szerény udvari lakást. Nem nagyon értemet, hogy miért kell nekem annyit kutyagolni, amikor szomszédságunkban is van iskola, oda is mehetnék. Szüleim kerelen nem mondták, de valahogyan azt vették természetesen, hogy a belvárosi elemibe járjak, nemcsak a területi illetékesség miatt, hanem azért is, mert - úgymond - a magadéfajta gyerekek ódagólók. Apám megyei ember volt, nem is alsóbrágnak, s talán mert nem működött közmegelegedésre, időnek eltesze-penzionáltatta magát, s inkább szenvedélyének élt a közbünyeik intézése helyett. Nagytőüveg vastagságú szemüvege sem akadályozta abban, hogy állandón a Toussaint-Langenscheidt francia-német nyelvöknyveket böjja, s hogy francia alexandrínusokba foglalja a németek meg a franciák egymás megértésének a szűkségét, mint az európai béke elengedhetetlen feltételeit. Fülemben maradt mindmáig az egyik ilyen versének kezdő sora: "Patience, patience Madame la France..." Szinte egyetlen barátja volt csak hozzá hasonló resignált hivatalnok, akivel végnélkül összevetülésekből bonyolódhat a világ sorát illetően. Ő inkább a társadalom fonákágán rágódott, s

állandón azt hangoztatta, hogy egymáshailleszkedő körök vannak, nagy kör, kisebb kör, még kisebb és így tovább. És ne adj' 'Cristen, hogy a nagyobbikból a kisebbé át lehetne jutni, csak fordítva, de legelőbbszr abban pravessz meg, amehelyikbe beleszülettél.

Akkortájt a negyedik elembe jártam, az utolsó osztályt végzettem tehát. Afféle fejemás legényke voltam, koravén is talán, meg valószínűtlenül naiv, s aki így az élményeivel nem tudott még mit kezdeni. Egyet tudott, hinni abban, amit mondtak neki, különösen ha azt a tanító úr mondta, akinek a szava valahogyan érthetőbb volt, mint az otthon hallottak. Ő sem volt akárcsi, belvárosi tanító volt, szinte oda nem illő ura a tudás és szerény hajlékának, aminek az igazgatója is volt egyben. Magas, fess, őszölő hajú, angolbajuszos úr, mellényes, mindig-szürke jól kezdeni ruhákat viselő, aki nem kis tekintélyesként kezelt bennünket, hanem úgy tekintett, mint nevelési módszerének jól sikerült inkarnációját, ha nem is az egész osztályt, de legelőbbszr közülünk. Újabbam mindig az új iskoláról beszélt, hogy milyen szép dolog is az, hogy a város vezetősége végre elhatározásán jutott e régóta újszerű kérdés megoldásában, s szavai nyomán lassan kibontakozni kezdett előtűnk annak az érdemes épületnek a képe, amely méltó lesz hozzá, a mi tanítónkhoz. Még dolgozatot is íratott velünk "Az új iskolánk" címmel, s az én írásom néhány passzusát a helyi hírlapban is hozatta, mert olyan fellengzősen tudtam visszaadni a rőle hallottakat. Úgy fejeztem be az írásbeli feladatot, hogy sajnos, mi öregek, már nem részesülhetünk mind e jőből, de boldogok lehetnek az utánunk következők, a napfényes tantermet, a nagyító folyosókat és a kertes játégszudvar leendő birtokosait.

Az udvart bizony akkor csak a gna verte föl, meg a por, de a szünetek játékaiknak, rohangálásainak mégis kedves, alig várt szünetere. Az egyik szép késő őszi délelőton elmaradt az egyik óra tanterületi gyűlés miatt, iskolások számára a lehető legszebb, mert virárlan ajándék. Nekielőhődtünk hát annak a játéknak, amire a rendes szünetekben alig volt idő, a céllabodósdónak. Az udvar végében három akácfa állt, két csevevésebb között egy vas-

kosabb törzsű, egymástól körülbelül négy-öt lépésnyi távolságra. Az iskolatetőről lehullott cserépdarabokkal doboltunk rájuk, visszkézéből, élvezve a cseréplapok pörgő rőptét. Persze még jobban örültünk a céllabdalásnak: a középső fa érintése úta pontot ért, a szélsőkét ötöt, és a térlöközke-elsuhanás minusz egy pont büntetéssel járt. A legügyesebb közötünk Bütyök volt, filigrán, görbelősbű, mindig mosolygós gyerkőc, az osztály első futója is, de kinek az eszejárása nem volt annyiban az általunk különben elismert s neki nagyon biztosító, testbeli fürgeségével. Nem tartozott az osztály "elit"-jéhez, de nekem mégsem volt semmi bajom vele, egészen addig, míg egyszer cserépposszesedés közben térdem nem találta egy visszadobott darabbal. Ilyesféle baleset máskor is előfordult, de nekem általában nagy ügyet belőle, de hogyan hajoltomból felegyenesedtem, azt látom, hogy kaján vigyorgás húzta szét az arcát a sajnálkozás tétevnásgá helyett. Utánneredtem, biccege is, reménytelenül is, de éppen beosöngéreltek, így a megtorlasi lehetőség elpöngött. Dühöm hamarosan elmúlt, pedig napokig húztam a lábam, de azért sokáig visorogtunk egymásra.

Az iskola aajtja hirtelen felpntant, és az igazgató sietett ki rajta. Mindannyian megdermedtünk, azt hittük, fejmosás következik, mivel sokszor elmondta már, hogy időtlenlebb játékok még sohasem láttak.

A városi mérnök fiát meg engem rendelt magához, s úgy nézett ki a dolog eleinte, hogy "Igazán, legalább nektek több eszetek lehetne" szövegűl dorgáló, de szerencsére nem ilyenmiről volt szó. Tőle szoklatlan izgatottsággal elég nagy pakaméte levelet verdeszt a szabadon maradt kezeféjéhez.

"Vigyétek el ezeket a meghívókat rögtön, és dobjátok be! Újabb állás kell tartanunk az iskolánkban - tájékoztatót bennünket benntenesként - és a városházáról is jönnek néhányan.

- Társum vette át a meghívókat, s a maga precízkező tudálfelkősségével végigpergette a levelesomag sarját: mindahány borítékban bélyeg virított. Mégis megkérdeszte:

- És hova dobjuk be, tanító úr, kérem? A tanító ránt meredt:

- Hova, hova, hát a városháza szenespincéjébe, mamlaszok, legyintett, és már ment is vissza társaihoz.

Valójában sajnáljuk otthagyni a célba-bódósít, de hát ez kitüntetést megbízatás volt. Szóltanul capltanunk lehorgaszott fejfel a téglajárda jól ismeret hálás mustrájnán bűmészkodva: a gyerekek talán még a sántítáknál és a vakoknál is jobban ismerik az úttestek, járdák világát, egyenetlenségét; ép-pyng, mint szabályosságait, s jobban, mint magukat a házakat. Mi is jól tudtuk, hogy a város házáknak csak az egyik oldalán vannak olyan pinceablakok, ahol be is lehet dojni valamit, a hátsó homlokzata tövében. Itt nagy vasröcsökkel védett nyílások metszettek be a járdába, ezeken szokták a tüzelést befejezni.

Mikor odaértünk, egyszerre mintha testet öltött volna az addig ki nem mondott kétség. Melyikbe kell a meghívókat bedobni? A kapu mellett postai levélsekrény piroslott, s megkökiztattam azt az ötletet, hogy azt kellene használni. Ki tudja már, hogy mi játszódott el bennem, s mi a leveiselomót győztesítő társam lelkében, annyit azonban bizonyos, hogy közösen határoztunk, s egyként meredtünk a ricsa pálcái közé kényesredereten beerőltetett, majd szépen libegő kopertát után, amelyek végül is, legyezőszerűen terültek szét a beáramlyt brickethalmaz hátán. A postaláda alatti pincenyílást tüntettük ki világasszámként olyan megfontoltságból, hogy a belyegekre valószínűleg csak azért volt szükség, mert hivatalos újságról van szó, de ezen az úton nyilván gyorsabban célbaérnek a meghívók, s a város házáknak még jókor megkapják, hiszen a tanító úr is az idő rövidségéről beszélt.

Mire visszatértünk, mindenki az osztályban volt már, tanítónk, aki felhívott valamit, csak kurta feltételekessel nyugtázta megfontoltan. Próbálkoztam, de alig tudtam rá figyelni, jelenléte most nem nyugtatott meg. Később azonban kiment a fejemből az egész bizonytalan történet.

A következő hét végén sokatlan valaminek történt, az igazgató úr is, meg fiatalabb társai is ünneplő ruhába bújtak. Már az egyik óra derekán kiengedtek bennünket az udvarra azzal az utasítással, hogy cseréphajlágás ma nincs, hanem azt a menetelő gyakorlatot végesszük, amit a tornavizsgákon szoktak bemutatni. Sorok összezáródó, széttartó, párhuzamos és egymást keresztező, öröklözgő labirintusjátékát, amit annyira ismertünk, hogy felgyelete nélkül is meg tudtuk csinálni minden figuráját - néhány kosós

kurjongatás segítségével. Beeslőlettel trappoltunk jó sokáig, de végül is csak elutunk, s amikor a sorok kezdtek felzulni, s az egész éppen valami alakatlan kavalkáddá gábalódott össze, látjuk, hogy az egyik fiatal tanító elrohlan vlnkhová. Elég hamar visszatért - a sorok újra rendezben -, s azután kis idő múlva az ajtóban feltűnt az igazgatónk, aki gyors lassúsággal közeledett. Kettőnkét szólított magához, a két kildőncöt.

- Mit csináltak ti tulajdonképpen azokkal a meghívókkal? Egy fia lélek sem jött el.

- Bedobtuk, tanító úr kérem - közölte pajtásom tényszerűen a történeteket.

- Igen? S hova, ha szabad kérdezsem?

- Ahova a tanító úr mondta.

- Mi? Mít mondtam, hova kell bedobni?

- A város házába.

- A város házába? Hova lehet a város házába leveleket bedobni?

- A szemespincejébe - vágtam rá, nem bírna már tovább a kivallatást.

Még jobban elcsendesedett. Csak nézett ránk. Mőgöttnünk felszisszent az osztály kuncogása, s mi ott álltunk benán, mint megsejantott, hitelét vesztett követek.

Visszament az épületbe, majd később újból megjelent, kezében ugyanolyan istenverte pekasmétával, mint amilyent már jól ismertünk.

- Bütyök! Bütyök! - kinálta nekivérősbőve. Gyere ide!

Máris ott termett vígyúzálásban.

- Itt vannak ezek a meghívólevelek. Most szépen fogd magad, elvisszed s bedobod ezeket a postaládaiba. Mít csinálsz?

- Ezeket a meghívóleveleket elviszem és bedobom a postaládaiba.

- Tudod, hogy néz ki a postaláda?

- Tudom, tanító úr, pléhből van, piros és olyan kis házfornájú.

- S tudod azt is, hogy hol a legközelebbi? A város háza..., de elharaptam szavát, meg egyszer ránk nézett, s mi ketten alig viseltük el szemének töprengő szomorúságát.

Bütyök vídámán nekilendült, de csak néhány métert ügetett, megtorpant, felénk fordult, akik még mindig elkülönülten álltunk a többiekkel, mint a kipellengérezettek, és tövig öltötte ránk a nyelvét.

Sohasem gondoltam volna, hogy egy ilyen kis dugasszakk ilyen hosszú lehet a nyelve.

Lovag Július

Vendégfogó VIZAFOGÓ

Könnnyen fennakadhat a vendéglátás hírlóján az ideológusok óhecs és furdát idegen-vagy a magán lezitari kávézó honi polgár, ha a Petőfi-sziget észak-nyugati szegletében található panaszot meglát.

Április 1-je óta ugyanis szívszavas felleg-vira a bajai vendéglátásnak a Vizafogó Panzió. Egy vendéglátó hely névadásra mindig nagy körültekintéssel feltételez, de az esetek többségében ez spirítusz nélkül, semmitmondó eredményt jár. Újító kövület a tekintetben a példánban szereplő "fogadó", hiszen az elnevezés a honti közpárti történelemben gyökerezik. Zolnay László - Kiráncos Magyarország címmel könyvében (Magvető kiadó, Budapest) így ír a Vizafogóról:

A budapesti Vizafogó középüri helye... A mai Dugály fürdő térsén állt budapesti Vizafogóval kapcsolatosan jövevénymeg: azok a főbőbők, mennőbők, amelyek a múlt század derekán az itroni úr. Fürdő-sziget alkotórészek találtak, s amelyekért Rómer Flóris Régi Pesti című művében említi, valószínűleg a régi Vizafogó előlpet voltak. Nem pedig egy római kári fa Dunahídi elcsere ilyen ugyan nem létezett.

A vizahál, a rolfélelelet ez az óriás, amely tengert (Póliákon-tengert) lakóhőbűbe az osztondínek két szállításban lajta el. Mégpedig késs őszel és hova tesszünk. Szepemelőző halászatok utalnak ittélőre, napjainkban azonban teljesen eltűnt vízeimből.

Ezért a névadásnál indokolt volt emlíket állítani a halat e példánjának, de van még egy szempont:

Az utolsó rekordidőhat 1957 májusában (86-óra lesz 40 évvel) Baján ejtették el. Ez az óriásnak megőbűtve a 280 cm hosszát, de súlya "csak" 134 kg, karóvája 20,7 kg volt.

A Vizafogó Panzió felcsova a Petőfi-sziget adta lehetőségek mellett is kiemelőddé. A víz hőmérséklet jelenléte majd minden irányban meggyőzően látezeret ud evánszék-hűs-nak, pihenőszék és tárgyulánának.

Sok zöld - kevés beton. A közlelési és a helyes harmonizál, az embert felcs a természet elvárásait is figyelembe vette.

A panzió környezete torzoss kialakítás, külső főbőbűvel, herti batorokkál, tövéfűtással, kikötővel. Ez lehetővé teszi, hogy víz útján is megközelíthető legyen az ebéd vagy vacsora, amelyet Dajk város egyik legkorroszibb köznyelvében készítenek el. A tél-nyári nyávtartásra egyaránt alkalmas épület, 80-100 személyt képes fogadni étkezés céljából.

A panzióhoz 8 fős szociályzet dolgozik villott műszakban.

A hely szellőre nyitva és zárható tárgyulánások, munkatagok, ebédök lebonyolítását is szolgálja. Sokan ezzel már sikerrel éltek. A konyha higiénikus fogadókészíté-

